

CONSILIUL LOCAL LINGURA
Primăria c. Lingura, r.
Cantemir

 **HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG**

ecovisio

Aprobată prin Decizia Consiliului Local Lingura
nr. ___ din ____2024

Strategia de Dezvoltare Sustenabilă a comunei Lingura pentru anii 2024-2028

Lingura, ianuarie 2024

Realizarea acestui document a fost posibilă datorită suportului acordat în cadrul proiectului "Energie și transport sustenabil și sigur în Moldova" susținut financiar de către Fundația Heinrich Böll din Germania, implementat de EcoVisio, cu sprijinul experților în planificare strategică de la Institutul de Dezvoltare Urbană.

Conținutul acestui material ține de responsabilitatea Grupului de Lucru pentru Planificare Strategică creat prin Dispoziția primarului nr. 04-N din 04.12.2023, și nu reflectă în mod necesar viziunea Fundației Heinrich Böll.

Cuprins:

Lista de figuri	4
Lista de tabele	4
Abrevieri	5
1. Introducere și rezumat executiv	6
1.1. Introducere în dezvoltare sustenabilă	6
1.2. Fișa de rezumat PSM	8
1.3. Contextul național și regional	9
1.4. Grupul de lucru pentru planificarea strategică	9
1.5. Aprobarea consiliului local	10
2. Introducere în planificarea strategică	11
2.1. Dezvoltarea metodologiei de planificare strategică	11
2.2. Cadrul juridic și instituțional privind dezvoltarea sustenabilă.....	11
2.3. Informații generale despre comunitate	12
3. Profilul și analiza comunității	13
3.1. Caracteristici geografice	13
3.1.1. <i>Caracteristici fizico-geografice</i>	13
3.1.2. <i>Dezvoltarea teritorială/Planificare spațială</i>	14
3.2. Protecția mediului. Factorii de poluare a mediului	15
3.3. Demografie.....	18
3.3.1. <i>Capital uman</i>	18
3.3.2. <i>Forța de Muncă</i>	19
3.4. Dezvoltare socială	20
3.4.1. <i>Educația</i>	20
3.4.3. <i>Servicii medicale</i>	22
3.4.4. <i>Caracteristicile grupurilor vulnerabile</i>	22
3.5. Dezvoltarea economică.....	25
3.5.1. <i>Structura de afaceri a economiei locale și a domeniului de afaceri</i>	25
3.5.2. <i>Dezvoltarea agricolă și rurală</i>	27
3.6. Infrastructura	29
3.6.1. <i>Fondul locativ</i>	29
3.6.2. <i>Infrastructura utilităților publice</i>	29
3.7. Buna guvernare și management	32
3.7.1. <i>Gestionarea administrativă</i>	32
3.7.2. <i>Bugetul Local</i>	33
3.7.3. <i>Gestionarea bunurilor</i>	34
3.7.4. <i>Societatea civilă</i>	34
3.8. Analiza SWOT	35
4. Strategia de dezvoltare socio-economică	39
4.1 Viziunea comunității	39
4.2 Cadrul și Obiectivele Strategice	39
4.3 Planul de Acțiuni.....	41
4.4 Asigurare cu resurse	49
4.5 Planul și cadrul de monitorizare și evaluare	50
Anexe	58
Anexa 1. Harta zonelor de management ale deșeurilor în profil regional	58
Anexa 2. Resurse, linkuri utile	59
Anexa 3. Fișe de proiecte	61

Lista de figuri

Figura 1. Dezvoltarea sustenabilă	6
Figura 1. Poziționarea geografică	13
Figura 2. Dinamica populației 2019-2023	18
Figura 3. <i>Traseul ecoturistic "Valulul lui Traian"</i>	26
Figura 4. Gradul de echipare a fondului locativ cu utilități publice, 2023	29
Figura 5. Structura cadrului instituțional de monitorizare și implementare a Strategiei de SDS a comunei Lingura	51

Lista de tabele

Tabelul 1. Componenta Grupului de lucru pentru planificare strategică	9
Tabelul 2. Indicatori socio-economici Lingura, 2023	12
Tabelul 3. Tendințele demografice în comuna Lingura	18
Tabelul 4. Grupuri social-vulnerabile (la început de an 2023)	22
Tabelul 5. Principalele probleme cu care se confruntă grupurile defavorizate	24
Tabelul 6. Agenții economici după forma organizatorico-juridică	25
Tabelul 7. Principalii agenți economici din comuna Lingura	25
Tabelul 8. Dinamica asigurării localității cu servicii edilitare	29
Tabelul 9. Costuri percepute de operatorul regional	30
Tabelul 10. Structura APL, 2023	32
Tabelul 11. Principalele proiecte implementate în localitate	32
Tabelul 12. Evoluția veniturilor totale a bugetului local, 2020-2023, mii lei	33
Tabelul 13. Evoluția structurii cheltuielilor bugetului local, 2020-2023, mii lei	34
Tabelul 14. Foaie de monitorizare a planului de acțiuni	53
Tabelul 15. Principalii indicatori ai raportului de verificare și revizuire	53
Tabelul 16. Tabel pentru raportul de evaluare	54
Tabelul 17. Structura model al raportului de monitorizare și evaluare	55
Tabelul 18. Riscuri și Impedimente de Implementare	57

Abrevieri

ADS	Administrația de stat a drumurilor
AIPA	Agenția de intervenție și plăți pentru agricultură
APL	Administrația publică locală
BL	Bugetul local
BNS	Biroul Național de Statistică
BR	Bugetul raional
BS	Bugetul de stat
CIS	Comisia pentru Implementarea Strategiei
CL	Consiliul Local
CR	Consiliul Raional
FEN	Fondul Ecologic Național
IET	Instituția de educație timpurie
IT	Tehnologii informaționale
ÎMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
GAL	Grup de acțiune locală
GLPS	Grupul de Lucru pentru Planificare Strategică
OMF	Oficiul medicului de familie
ONG	Organizație Non-Guvernamentală
PPP	Parteneriat Public Privat
SA	Societate pe acțiuni
SDS	Strategie de dezvoltare sustenabilă
SRL	Societate cu răspundere limitată
UAT	Unitate Administrativ Teritorială
UE	Uniunea Europeană
TVA	Taxa pe valoare adăugată

1. Introducere și rezumat executiv

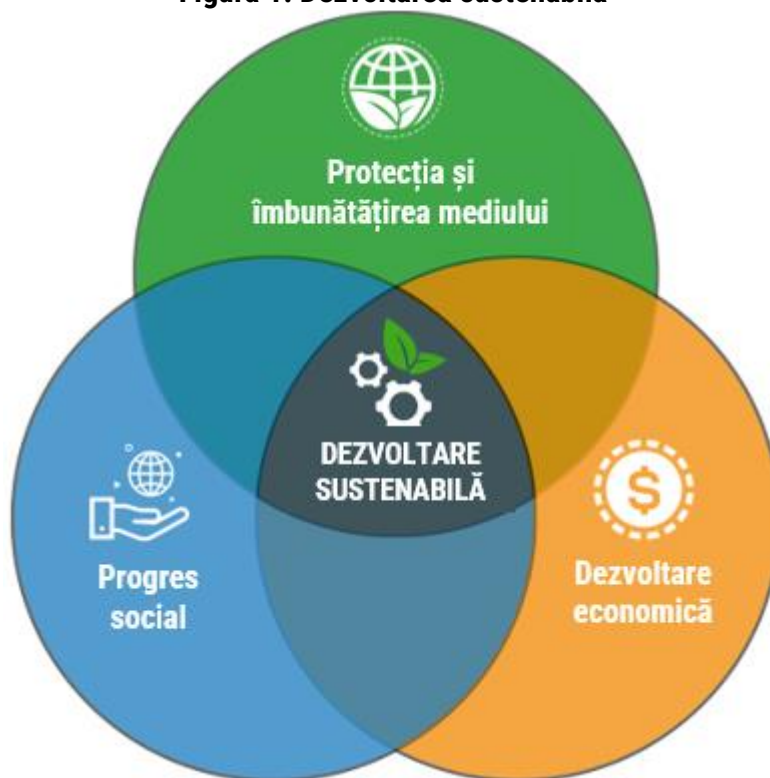
1.1. Introducere în dezvoltare sustenabilă

Mediul rural are un rol important în dezvoltarea țării, furnizând resurse esențiale și contribuind la diversitatea culturală. Dezvoltarea sustenabilă devine imperativă pentru a asigura un echilibru între nevoile umane și conservarea mediului. Conceptul de "sustenabil" se referă la capacitatea de a menține un anumit nivel sau stare pe termen lung, fără a compromite resursele sau calitatea vieții pentru generațiile viitoare.

Acest termen este adesea asociat cu trei piloni principali:

1. **Mediu:** Sustenabilitatea din perspectiva mediului înseamnă utilizarea responsabilă și conservarea resurselor naturale, protecția biodiversității, reducerea poluării și a emisiilor de gaze cu efect de seră, precum și menținerea unui echilibru în ecosisteme.
2. **Economic:** Sustenabilitatea economică implică crearea și menținerea unor sisteme economice care să fie viabile pe termen lung, să ofere prosperitate și să stimuleze creșterea economică fără a epuiza resursele sau a afecta negativ mediul.
3. **Social:** Sustenabilitatea socială se referă la capacitatea de a asigura calitatea vieții și bunăstarea pentru toți membrii unei societăți sau comunități, inclusiv echitatea, accesul la resurse și servicii, drepturile omului și oportunitățile egale.

Figura 1. Dezvoltarea sustenabilă

Sustenabilitatea implică, luarea în considerare a impactului pe termen lung al acțiunilor noastre asupra mediului, economiei și societății în ansamblu. Este o abordare care vizează găsirea unui echilibru între nevoile actuale și resursele disponibile, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.

Dezvoltarea sustenabilă a unei comunități rurale înseamnă un proces amplu și integrat care își propune să îmbunătățească calitatea vieții locuitorilor săi în prezent, fără a compromite resursele și oportunitățile viitoare ale comunității sau ale mediului înconjurător. Aceasta implică mai multe aspecte:

1. Economie locală sustenabilă: o economie sănătoasă și sustenabilă înseamnă dezvoltarea resurselor locale, promovarea micilor afaceri, susținerea agriculturii sustenabile și a industriei locale pentru a reduce dependența de resursele externe și pentru a spori stabilitatea economică a localității. De asemenea, este crucial să se preserveze și să se promoveze cultura și tradițiile locale. Valorificarea produselor tradiționale, promovarea turismului rural și sprijinirea meșteșugurilor tradiționale nu doar conservă identitatea comunității, ci și aduce beneficii economice sustenabile.

2. Protecția mediului: îmbunătățirea calității aerului, apei și solului prin practici ecologice, reducerea emisiilor de carbon și protejarea biodiversității locale sunt aspecte fundamentale ale unei dezvoltări sustenabile. Agricultură, fiind sursa principală de trai din spațiul rural, trebuie să evolueze către practici sustenabile. Adoptarea metodelor de agricultură ecologică, reducerea utilizării pesticidelor și îngrășămintelor chimice, promovarea diversității culturilor contribuie la menținerea fertilității solului și la conservarea biodiversității locale.

Promovarea reciclării, gestionarea corespunzătoare a deșeurilor organice și reducerea utilizării plasticului pot contribui semnificativ la conservarea mediului și la menținerea unui peisaj rural curat și sănătos.

3. Utilizarea eficientă a resurselor: promovarea tehnologiilor și practicilor care să reducă consumul de resurse precum apa și energia, gestionarea eficientă a deșeurilor sunt esențiale pentru a menține un echilibru între nevoile prezente și cele viitoare. Este esențial să se promoveze utilizarea eficientă a resurselor de apă. Implementarea tehnologiilor de irigații inovatoare și colectarea apei de ploaie pot reduce dependența de sursele tradiționale de apă și pot contribui la prevenirea degradării solului. Astfel, se asigură o agricultură sustenabilă și se previne epuizarea resurselor naturale.

4. Societate incluzivă și participativă: implicarea comunității în procesul decizional, promovarea egalității, accesul la educație și servicii de sănătate, sprijinirea diversității culturale și sociale sunt aspecte cheie pentru o dezvoltare sustenabilă. Îmbunătățirea accesului la educație și servicii medicale, precum și crearea de oportunități de angajare în afara sectorului agricol, contribuie la diversificarea economiei locale și la reducerea vulnerabilității la schimbările climatice sau la fluctuațiile pieței agricole.

5. Infrastructură și planificare urbană sustenabilă: planificarea adecvată a teritoriului, infrastructură bine concepută și adaptată, inclusiv transportul, energiile regenerabile și construcțiile sustenabile, sunt cruciale pentru un sat sustenabil.

6. Reziliență și adaptabilitate la schimbările climatice: dezvoltarea unei comunități rurale sustenabile implică capacitatea de a se adapta la schimbările climatice și de a implementa măsuri pentru reducerea riscurilor asociate acestora. Mulți locuitori ai zonelor rurale încă depind de surse tradiționale de energie, cum ar fi lemnul sau cărbunele, cu impact negativ asupra mediului și sănătății umane. Investițiile în surse de energie regenerabilă, precum energia solară sau eoliană, pot oferi spațiul rural independența energetică și reducerea amprentei de carbon.

7. Creșterea economică echitabilă: dezvoltarea economică trebuie să fie echitabilă și să ofere oportunități egale pentru toți locuitorii satului, reducând disparitățile și promovând incluziunea socială.

8. Educarea și conștientizarea comunității: o componentă vitală este educația și conștientizarea comunității despre importanța și beneficiile dezvoltării sustenabile, încurajând implicarea activă și responsabilă a tuturor. Implicarea activă a comunității în procesul de luare a deciziilor este esențială pentru succesul dezvoltării sustenabile în spațiul rural. Consultările publice, participarea la proiecte locale și educația comunitară sunt chei în construirea unui consens și în creșterea susținerii pentru inițiativele de dezvoltare sustenabilă

Dezvoltarea sustenabilă a unei comunități rurale implică astfel un echilibru între dimensiunile economice, sociale și de mediu, având în vedere nevoile prezentului fără a compromite resursele și oportunitățile viitoare ale generațiilor următoare. Este un proces complex și continuu care necesită colaborare și angajament din partea tuturor membrilor comunității, inclusiv în procesul de planificare strategică a viitorului pentru a asigura o dezvoltare armonioasă continuă.

Abordarea integrată, care acoperă toate dimensiunile dezvoltării sustenabile, este esențială pentru a crea comunități reziliente, care să ofere un mediu sănătos pentru generațiile actuale și viitoare. Prin investiții în practici agricole durabile, diversificarea economiei, promovarea accesului la servicii esențiale și conservarea patrimoniului cultural, spațiul rural poate deveni un exemplu pozitiv cum dezvoltarea sustenabilă poate transforma viețile oamenilor și poate proteja mediul înconjurător.

1.2. Fișa de rezumat PSM

Strategia de Dezvoltare Sustenabilă (în continuare SDS) a comunei Lingura pentru perioada 2024 – 2028 a fost elaborată cu sprijinul Grupului de Lucru pentru Planificare Strategică (în continuare GLPS), creat prin Dispoziția primarului comunei nr. 04-N din 04.12.2023, cu asistența tehnică și metodologică din partea consultanților Institutului de Dezvoltare Urbană, în cadrul proiectului "Energie și transport sustenabil și sigur în Moldova", finanțat de către Fundația Heinrich Böll din Germania, implementat de AO EcoVisio.

Conținutul acestui document ține de responsabilitatea GLPS și nu reflectă în mod necesar opinia Fundației Heinrich Böll din Germania, AO EcoVisio și AO Institutul de Dezvoltare Urbană.

Strategia de dezvoltare prezintă analiza situației existente, elaborarea viziunii, obiectivelor strategice și planului de acțiuni pentru perioada 2024-2028, mecanismul de monitorizare și evaluare, precum și dezvoltarea unui portofoliu de proiecte ale Strategiei.

Strategia accentuează punctele forte ale comunității, analizează punctele slabe, oportunitățile și riscurile, bazându-se pe potențialul socio-uman, dezvoltarea economiei locale, serviciile publice, instituțiile infrastructurii educaționale, culturale, sociale și de afaceri, precum și pe capacitatea autorităților publice locale și structurilor societății civile privind asumarea responsabilității pentru procesul de dezvoltare locală în următorii 5 ani.

La baza elaborării documentului stau câteva principii, cum ar fi: (i) promovarea unei guvernări locale profesionale, eficiente și responsabile; (ii) promovarea unui proces decizional participativ, transparent, (iii) promovarea și implementarea principiilor dezvoltării durabile la nivel local.

1.3. Contextul național și regional

SDS reprezintă principalul document de dezvoltare a localității, fiind un document complex, elaborat printr-un larg parteneriat, care are la bază documentele de programare:

- **raională** - Planului de Dezvoltare al sectorului de turism în raionul Cantemir 2022-2024, Planul de Acțiuni privind Energia Durabilă și Clima 2021 - 2031
- **regională** - Programul Operațional Regional Sud 2022-2024,
- **națională** - Strategia națională de dezvoltare "Moldova Europeană 2030", Strategia Națională de Dezvoltare Regională a Republicii Moldova 2022-2028, Strategia de Gestionare a Deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013 – 2027, Programului național pentru gestionarea deșeurilor pentru anii 2023-2027 și Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia pentru perioada 2023-2027, Programul național de extindere și reabilitare a pădurilor 2023 – 2032, Strategia de alimentare cu apă și sanitație pentru anii 2014 – 2028; alte strategii naționale sectoriale de dezvoltare;
- **strategii și programe supra-naționale** - Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, Strategia UE pentru Regiunea Mării Negre 2020-2030.

1.4. Grupul de lucru pentru planificarea strategică

Prezentul document reprezintă Strategia de Dezvoltare Sustenabilă (SDS) a comunei Lingura pentru anii 2024-2028, elaborată într-un mod participativ, conform Manualului de utilizare „Ateliere de planificare strategică”. SDS reprezintă un document de politică publică, care va ghida acțiunile Administrației Publice Locale, în următorii 5 ani, în vederea asigurării unui proces continuu și coerent de dezvoltare a localității.

Pentru elaborarea strategiei a fost creat grupul de lucru pentru planificare strategică, componența căruia a fost aprobată prin nr. 04-N din 04.12.2023, după cum urmează:

Tabelul 1. Componența Grupului de lucru pentru planificare strategică

#	Numele, prenumele	Funcția
1.	Sergiu Roman	Primar
2.	Țanțuc Mariana	Secretarul consiliului
3.	Balica Simina	Contabil-șef
4.	Bîzu Maria	specialist
5.	Pricopciuc Dumitrița	Asistent social
6.	Ozerov Valentina	bibliotecară
7.	Baran Radu	Director cămin cultural
8.	Voicu Ion	Consilier comunal
9.	Panea Angela	Contabil Î.M. Servcom- Lingura
10.	Crețu Elena	Inspector de poliție , reprezentant Str. Tineretului
11.	Dobrota Natalia	Director I.P. Gimnaziul- grădiniță Lingura , administrator A.O. Lingurenii cu suflet mare
12.	Adam Dorina	Fondator A.O. Lingureni cu suflet mare, profesor I.P. Gimnaziul-grădiniță Lingura
13.	Portaru Ion	Director căminul cultural Crăciun
14.	Mișota Nicoleta	Asistent medical C.S. Lingura
15.	Danalachi Vasile	G.Ț. Danalachi Vasile
16.	Costanda Vasile	pers. activă s. Crăciun, fam. numeroasă
17.	Roman Ecaterina	Patentă întreprinzător
18.	Butuc Nicolae	Consilier comunal

#	Numele, prenumele	Funcția
19.	Bujeniță Victor	Consilier comunal, locuitor s. Crăciun
20.	Panainte Lilia	Pers. activă, reprezentant str. Sălcuța

1.5. Aprobarea consiliului local

Strategia a fost aprobată prin Decizia Consiliului Local Lingura nr. _____ din ____ 2023.

2. Introducere în planificarea strategică

2.1. Dezvoltarea metodologiei de planificare strategică

Acest document a fost elaborat cu scopul de a impulsiona procesul de dezvoltare sustenabilă a comunei Lingura, de a stabili niște repere clare pentru conjugarea efortului comun al membrilor comunității direcționat spre îmbunătățirea calității vieții cetățenilor.

Metodologia de lucru a respectat logica elaborării unei strategii:

- 1) **Diagnosticul teritoriului**, bazat pe datele existente și realizat cu implicarea părților interesate (administrația publică, mediul de afaceri, societatea civilă) și a responsabililor pe domenii. Această analiză, ce conține o dimensiune tematică, dar și una integrată, a servit drept material de lucru în cadrul grupurilor de lucru.
- 2) **Analiza SWOT** - instrument de analiză a potențialului de dezvoltare a localității, evidențiază punctele tari și slabe, oportunitățile și amenințările rezultate din diagnosticul teritoriului pe baza unui proces participativ al părților interesate (grupuri de lucru sectoriale, interviuri, workshop-uri, focus grup-uri, dezbateri cetățenești).
- 3) Strategia conține **viziunea și principalele obiectivele strategice și specifice de dezvoltare** ale comunei. Acestea sunt măsurabile în termeni de timp, relevanță și rezultate concrete.
- 4) **Planul de acțiuni 2023 – 2028** conține acțiunile concrete ce urmează a fi întreprinse pe termen scurt și mediu pentru atingerea obiectivelor specifice de dezvoltare stabilite în Strategie.
- 5) **Mecanismul de monitorizare și evaluare** include elementele de bază pentru a crea sistemul de monitorizare, evaluare și raportare a progreselor realizate în implementarea Strategiei.
- 6) **Portofoliul de proiecte prioritare** include fișele la câteva proiecte din diferite domenii, prioritare de dezvoltare a comunității.

În aceeași ordine de idei, metodologia de elaborare a asigurat caracterul participativ și transparent al acestui document prin organizarea de interviuri, chestionare, workshop-uri, focus grup-uri, training-uri, grupuri de lucru sectoriale, consultări și audieri publice în fazele esențiale de elaborare, pentru exprimarea nevoilor și aspirațiilor tuturor categoriilor sociale. Au fost respectate principiile egalității și echității de gen, incluziunii și reprezentativității tuturor grupurilor din cadrul comunității (criterii de vârstă, sex, etnie, apartenență religioasă, categorii vulnerabile, etc.).

Pe baza planului de acțiuni, vor fi elaborate planuri anuale de activitate la nivelul consiliului local și a Primăriei, altor instituții și entități responsabile de implementarea lor.

2.2. Cadrul juridic și instituțional privind dezvoltarea sustenabilă

SDS reprezintă un document de planificare strategică integrată la nivel local, un instrument esențial pentru factorii de decizie, pentru părțile interesate și mai ales pentru cetățeni, unde sunt identificate cele mai raționale, eficiente soluții pentru creșterea calității vieții, pentru o dezvoltare durabilă pe termen mediu și lung în comunitate.

Strategia a fost elaborată cu suportul GLPS constituit prin Dispoziția primarului comunei Lingura nr. 04-N din 04.12.2023, cu asistența tehnică și metodologică din partea consultanților Institutului de Dezvoltare Urbană, în cadrul proiectului "Energie și transport sustenabil și sigur în Moldova", finanțat de către Fundația Heinrich Böll din Germania, implementat de AO EcoVisio.

Conținutul acestui material ține de responsabilitatea GLPS și nu reflectă în mod necesar viziunea finanțatorului,

2.3. Informații generale despre comunitate

Comuna Lingura este o localitate din raionul Cantemir ce include în componența sa localitățile Lingura, Crăciun și Popovca. La începutul anului 2023, în comuna Lingura se înregistrau următoarele valori ale indicatorilor socio-economici:

Tabelul 2. Indicatori socio-economici Lingura, 2023

	Indicatori socio-economici	2023
1	Total populație, inclusiv	1501
1.1	- Bărbați	749
1.2	- Femei	752
1.3	- Copii de vârstă școlară	180
1.4	- Populație activă	1337
1.5	- Persoane în etate (pensionari)	164
1.6	- Persoane cu dizabilități	61
1.7	- Populație plecată (migranți)	~250
2	Număr de agenți economici	22
3	Număr de salariați, inclusiv	X
3.1	- În sfera bugetară	~50
3.2	- În economia reală	~150
4	Salariul mediu lunar brut (estimativ)	7520¹ lei
5	Bugetul total executat (venituri) anul 2022	1804.3 mii lei
5.1	- Venituri proprii, anul 2022	189.2 mii lei
6	Număr total de gospodării	410
6.1	% din gospodării conectate la apeduct	82%
6.2	% din gospodării conectate la canalizare	0%
6.3	% din gospodării contract de evacuare centralizată a deșeurilor	37%
6.4	% de gospodării comentate la rețeaua de gaz	0%
7	Lungimea drumurilor publice	23,5 km
7.1	% din drumuri locale cu acoperire rigidă (asfalt și "variantă albă")	9 km
7.2	% din străzi cu iluminat nocturn	95%

¹ Conform estimărilor BNS ale câștigului mediu lunar brut pe raioane pentru anul 2023, trimestrul II.

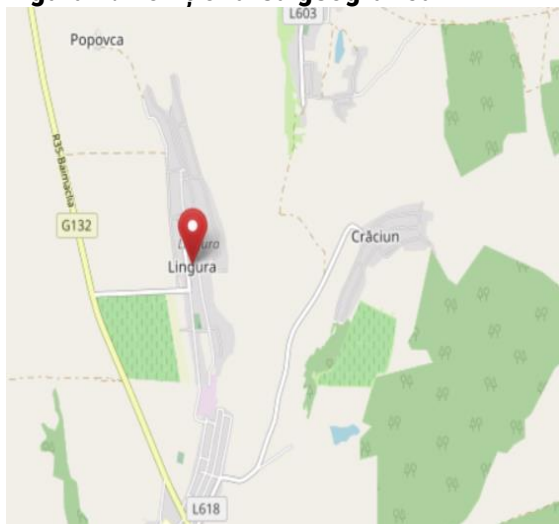
3. Profilul și analiza comunității

3.1. Caracteristici geografice

3.1.1. Caracteristici fizico-geografice

Comuna Lingura este parte a raionului Cantemir și este situată în Regiunea de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova, la latitudinea 46.2330, longitudinea 28.3225 și altitudinea de 114 metri față de nivelul mării. În administrarea comunei sunt incluse trei localități: Lingura (satul de reședință), Crăciun și Popovca. Teritorial, se învecinează cu satul Cârpești, la nord, iar la sud cu satul Tartaul, ambele fiind în administrarea raionului Cantemir. Localitatea este situată în stepa Bugeacului, între două dealuri, la 12 km distanță față de centrul raional - orașul Cantemir, 10 km de stația de cale ferată "Prut", cu direcția Basarabeasca - Cahul și la 145 km de capitala Republicii Moldova - municipiul Chișinău. Cel mai apropiat traseu național este R56 (Cania-Baimaclia-Taraclia de Salcie) – 1 km distanță.

Figura 2. Poziționarea geografică

Repere istorice. Primul eveniment care a dat start începutului istoriei satului Lingura se referă la legislația agrară **stolpânistă** de la începutul sec. XIX, declanșată de Imperiul Rus. Conform acestei legislații, pe pământurile cele mai bune se creau cătune țărănești pe moșiile moșierilor ce luau credite de la Banca Țărănească, punând în gaj anumite suprafețe de teren arabil. Ulterior, nefiind în stare să ramburseze creditele, pământul devenea proprietatea băncii, iar aceasta din urmă îl vindea țăranilor.

Satul Lingura este întemeiat în anul 1880 de către Banca Țărănească din Chișinău, într-o regiune de șes și coline. Către anul 1923, în sat erau 45 case de locuit, în care trăiau 110 bărbați și 92 femei. Satul Crăciun, de asemenea, este întemeiat prin 1911 de aceiași Bancă Țărănească din Chișinău. Numele satului provine de la unul din primii locuitori care și-au construit casă pe pământurile de împrumut, nume frecvent în satele din această zonă. Către anul 1923 în sat erau 30 de gospodării locuite de circa 137 persoane.

Primii gospodari din satul Lingura sunt Constantin Țantuc, Feodor Adescenco, C. Baran, Șt. Sârbu. Iar la Popovca, adică pe pământul popei, și-a făcut case I. Mocanu, G. Baran. Localitatea a fost întemeiată în anul 1911 de către câteva familii de țărani, care au cumpărat pământ prin intermediul Băncii Țărănești.

Denumirea de Lingura provine de la apa Lingurii, râulețul ce curge prin centrul satului și denumirea văii pe care e așezat satul, asemănătoare cu o lingură.

3.1.2. *Dezvoltarea teritorială/Planificare spațială*

Comuna Lingura nu dispune de Plan Urbanistic General (PUG), parte componentă a localității sunt satele Lingura, Crăciun și Popovca.

3.2. Protecția mediului. Factorii de poluare a mediului

3.2.1. Resurse naturale

Resursele acvatice. Sub aspect hidrografic, comuna Lingura se află în limitele bazinului Prut. Apele de suprafață din localitate (bazinele acvatice) sunt valorificate preponderent pentru irigare. În apropierea localității traversează râul Larga, unul din cele două râuri omonime din Republica Moldova, acesta traversează în mare parte raionul Cantemir, după care se varsă pe teritoriul raionului Cahul, în râul Prut. În localitate se întâlnesc fântâni de mină ce se atribuie apelor freatice la adâncimi de 5-20m.

Pe teritoriul din administrarea comunei Lingura se întâlnesc trei bazine acvatice, utilizate pentru irigare și captarea apei, după cum urmează:

1. Iazul la Ilașcova – proprietate a APL, dat în arendă la F.P.C. Podgoreni, utilizat pentru irigare;
2. Captaj la Ilașcova – proprietate a APL, dar în arendă la F.P.C. Podgoreni, utilizat pentru irigare;
3. Râul Larga, în proprietatea APL, fiind utilizat pentru captarea apei de către F.P.C. Podgoreni, în baza autorizației din partea Ministerului Mediului.

Resursele funciare. Datele administrative ne indică faptul că suprafața totală a terenurilor comunei Lingura este de 1459,0 ha. Dintre acestea, repartizate, după cum urmează:

- 619,0 ha teren arabil;
- 472,0 ha plantații multianuale;
- 165,2 ha intravilan;
- 101,96 ha pășuni/fânețe;
- 62,7 ha drumuri și căi de comunicații;
- 59,3 ha plantații forestiere;
- 145 ha alte terenuri.

Cele mai mari suprafețe de terenuri sunt ocupate de terenurile cu destinație agricolă, urmate de terenurile intravilan și ale fondului silvic, iar cele mai mici suprafețe de terenuri sunt ocupate de utilități. UAT nu dispune de terenuri destinate protecției naturii, ocrotirii sănătății, activităților recreative, terenurile de valoare istorico-culturală, zonelor urbane și ale zonelor verzi.

Pe teritoriul comunei se regăsesc două cariere, una de nisip pe care este interzisă extragerea și una de lut, ce este amplasată pe actuala gunoiște a localității.

3.2.2. Clima. Factorii de poluare a mediului

Clima este temperat continentală cu regim omogen, ca urmare a neuniformizării reliefului de câmpie se caracterizează prin veri foarte calde (seceta predomină 3-4 ani din 10 ani) și ierni cu ninsori slabe. Clima se deosebește prin particularitățile de uscăciuni periodice, ploi torențiale intensive și schimbare bruscă de temperatură.

Teritoriul localității aparține unei zone cu umezeală insuficientă. Media anuală a depunerilor atmosferice constituie 445-475 mm, din care 270-320 mm cad în perioada caldă a anului, majoritatea cad sub formă de ploi torențiale. Temperatura medie anuală constituie + 11 °C, absolut maximă + 40 °C, absolut minimă – 33 °C. Poziția dominantă a vânturilor: nordice și nordo-estice, viteza cărora atinge 4,0-4,6 m/secundă. Umiditatea relativă a aerului în perioada de vară a anului constituie 45-60%, iar în perioada de iarnă 75-80%.

În regiune se întâlnește relief de podiș și câmpie. La Est se află înălțimea Tigheciului la +311 m mai sus de nivelul Mării Negre, cu sol de pădure cenușiu, iar la Vest râul Prut, pronunțată cu relief mezo și micro, soluri de luncă aluviale, care sunt slab și moderat alcalizate. Învelișul de sol al comunei este alcătuit din cernoziomuri levigate, soluri cenușii de pădure și soluri brune/brune podzolite de pădure. Vegetația localității este predominantă de silvostepă, naturală și antropică. Pe dealuri sunt păduri de foioase, formată din fag și stejar, în amestec cu carpen, frasin, jugastru, tei și alte specii. Flora și fauna sunt specifice zonei silvestre și de silvostepă, în păduri și pe dealuri sunt răspândite animale ce fac parte din fondul cinegetic: mistreți, căprioare, vulpi, iepuri de câmp.

În anul 2023 a fost alocat un teren pentru împădurire/reabilitare pe fâșia dealului din satul Crăciun. Pe o suprafață de 10 ha, supusă erodării, au fost plantați puieti, cu suportul Agenției "Moldsilva". De asemenea, cu suportul localnicilor, au fost plantați puieti pe malul râului Lingura, în jurul gunoștii, dar condițiile climatice nefavorabile au condus la uscarea puietilor.

Principalele **surse de poluare** în comuna Lingura sunt transportul auto, 3 gunoști sporadice, 1 gunoște autorizată, cazangeriile instituțiilor publice (scoală și grădiniță), sursele de încălzire de toate tipurile din gospodăriile individuale, deșeurile animaliere din gospodăriile casnice. De asemenea, în ultimii ani se atestă intensificarea prelucrării terenurilor agricole de către agenții economici cu diverse tipuri de pesticide, fapt ce afectează negativ pe termen mediu și lung calitatea solului. Acest lucru conduce negativ și la poluarea apelor subterane, care este alimentat deopotrivă și de depozitarea gunoștii în locuri neautorizate de-a lungul albiei râului Lingura.

Gestionarea deșeurilor: Rata de generare zilnică a deșeurilor pentru o persoană variază de la 0,25 kg pentru or. Nisporeni și or. Cimișlia, pînă la 0,8 kg pentru or. Bălți și 1,3 kg pentru or. Chișinău. Această diferență se explică prin managementul deșeurilor practicat în localitatea indicată, acolo unde se efectuează colectarea zilnică și evidența volumelor deșeurilor evacuate, indicii sunt mai mari. Rata minimă de generare a deșeurilor se explică și prin absența unui sistem de colectare a deșeurilor, prin urmare, acestea nimeresc la gunoști neautorizate și, respectiv, nu sunt luate în calcul. Planificarea eficientă a managementului deșeurilor se axează pe compoziția morfologică a deșeurilor menajere solide.

Conform Programului național pentru gestionarea deșeurilor pentru anii 2022-2027, comuna Lingura face parte din Regiunea de dezvoltare Sud (nr. 1) - Cahul, Cantemir, Taraclia și parțial UTAG (RMD 1), pentru care deja a fost elaborat un studiu de fezabilitate. Infrastructură planificată pentru a fi construită:

- Construcția unui depozit regional în or. Cahul,
- 3 stații de transfer la Cania, Taraclia și Cantemir,
- 2 stații de sortare - la Cahul și Taraclia,
- 3 instalații de compostare - la Cahul, Taraclia și Cania,
- 28 de unități de transport cu capacitatea de 16 m3.

Din 2019, serviciul de evacuarea deșeurilor este gestionat de Întreprinderea Municipală „Servcom-Lingura”. Tot în 2019, a fost aprobat și Regulamentul cu privire la serviciul de evacuare a deșeurilor. În anul 2023, în cadrul proiectului „Echipament modern pentru ÎM Servcom-Lingura”, cu suportul financiar al AIPA, întreprinderea a fost dotată cu tractor cu remorcă (pentru colectarea și evacuarea deșeurilor) și echipamente pentru alte servicii de gospodărie comunală, respectiv a fost create condiții pentru îmbunătățirea calității serviciului de evacuare a deșeurilor. Cu toate acestea nu toate gospodăriile casnice (200 din 324 gospodării – cca 62%) au încheiate contracte cu întreprinderea municipală, din

cauza gradului jos de conștientizare și lipsei informației privind pericolul deșeurilor și a gunoiștilor neautorizate pentru mediu.

Deșeurile colectate sunt evacuate la gunoiștea „autorizată” de consiliul local în 2007, chiar dacă aceasta nu întrunește toate criteriile unei gunoiști autorizate. Gunoiștea comunei Lingura este situată în extravilanul satului Lingura în fosta lutărie, la distanță de râul Lingura. Gunoiul menajer este depozitat în bortele realizate din urma extragerii lutului din perioada anilor 90 al sec. XX. Dar pelicula, hârtia în urma rafalelor de vânt ajung să se extindă pe terenurile agricole din apropiere, dând dureri de cap proprietarilor de teren și primăriei Lingura. Unii locuitori ai comunei ce aduc gunoi cu propriul transport își permit să arunce gunoiul pe terenul din apropierea gunoiștii.

De aceea până la implementarea proiectului regional pentru RMD 1, APL își va orienta eforturile pentru rezolvarea următoarelor acțiuni:

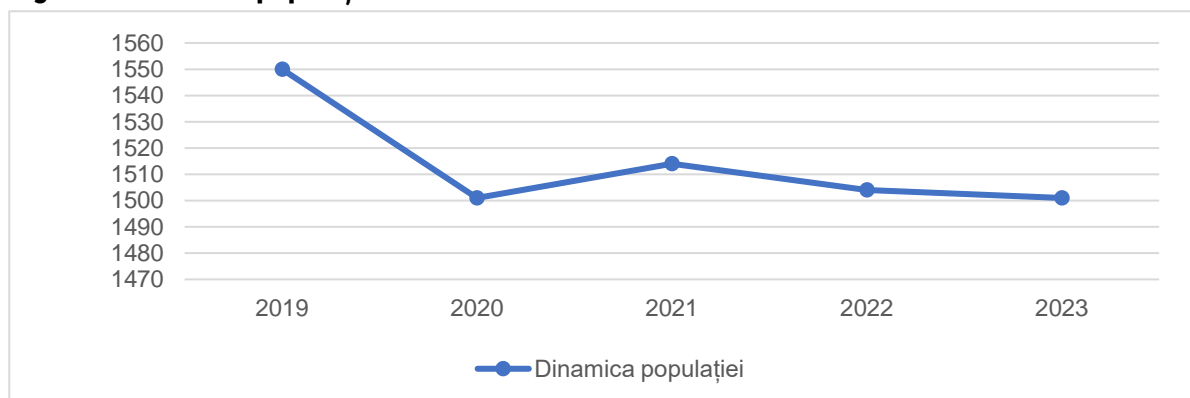
- Identificarea soluției pentru stoparea extinderii peliculei și hârtiei depozitate din cauza vântului la gunoiștea existentă (instalarea unui gard);
- Modernizarea sistemului de evacuare a deșeurilor prin instalarea unor containere de colectare a plasticului, hârtiei, bateriilor și electrocasnicelor;
- Identificarea unei soluții pentru stocarea peliculei și hârtiei (presă de balotat);
- Identificarea soluțiilor pentru majorarea gradului de contractare în rândurile populației și agenților economici (instalarea unei porți la gunoiște și unui sistem de supraveghere video a gunoiștii și instituirea unei taxe pentru cei care evacuează singuri deșeurile);
- Creșterea gradului de conștientizarea privind pericolul deșeurilor și a gunoiștilor neautorizate pentru mediu.

3.3. Demografie

3.3.1. Capital uman

Populație. La 01 ianuarie 2023, populația comunei Lingura constituia 1501 locuitori, reprezentând circa 2,88% din populația raionului Cantemir. După distribuția de gen, circa 49,9% sunt bărbați iar 50,1% sunt femei. Comparativ cu anii precedenți, se înregistrează o scădere a numărului populației, cauzată preponderent de procesele migraționiste, dar și sporul natural negativ ce se atestă în localitate.

Figura 3. Dinamica populației 2019-2023

Sursa: Date prezentate de primărie

Comuna Lingura se confruntă cu o sporire a procesului de îmbătrânire a populației, care determină o presiune demografică în descreștere. În același timp, Republica Moldova se confruntă la nivel global cu un proces de îmbătrânire demografică, datorat în principal scăderii natalității care a determinat reducerea absolută și relativă a populației tinere (0-14 ani). Astfel, creșterea numărului locuitorilor cu vârsta de peste 57/62+ ani relevă că localitatea este în categoria autorităților publice locale cu tendințe de îmbătrânire a populației. Acest fenomen fiind și mai vizibil statistic, astfel conform datelor disponibile, indicii sarcinii demografice² pe raionul Cantemir este în creștere în ultimii ani, în prezent fiind de circa 56,6, comparativ cu 51,3 în 2019.

Numărul populației este într-o scădere constantă în ultimii 5 ani. Tendința descrescătoare este influențată de procesele migraționiste caracteristice pentru toate localitățile din țară. În anul 2022 natalitatea a înregistrat un număr de 10 copii născuți, pe când s-au înregistrat 8 de cazuri de deces în rândul populației. Tot aici, numărul persoanelor sosite oficial în localitate a fost de 4 persoane, pe când cele plecate de 6. Totodată, este necesar să menționăm că o categorie importantă a populației, preponderent tineri, aleg să migreze peste hotare sezonier, nefiind raportați în statistica oficială.

Tabelul 3. Tendințele demografice în comuna Lingura

Perioada	Total populație	Născuți	Decedați	Spor natural
2019	1550	13	16	-3
2020	1501	12	17	-5
2021	1514	11	15	-4
2022	1504	10	8	+2
2023	1501	7	14	-7

Sursa: Primăria localității

² Indicii sarcinii demografice implică raportul dintre numărul total de persoane dependente (de obicei, copii și vârstnici) și numărul persoanelor în vârstă de muncă (de obicei, între 15 și 64 de ani).

Potrivit datelor administrative de la începutul anului 2023, componența pe naționalități a populației este formată din 99% moldoveni/români, ce denotă o caracteristică omogenă a populației, similară și altor localități rurale din țară. În același timp, sub aspect laic, cea mai mare parte a populației din localitate se identifică cu religia creștin-ortodoxă, existând și o mică comunitate de iehoviști (5 persoane).

3.3.2. Forța de Muncă

Conform datelor incluse în circulara bugetară pentru anul 2023³, numărul persoanelor apte de muncă în comuna Lingura este de circa 1054 de persoane, ceea ce oferă un bazin de forță de muncă relativ generos pentru o localitate rurală. Datele statistice relevă că la 01 ianuarie 2023, în localitate se aflau în căutarea unui loc de muncă 4 persoane, dintre care 2 bărbați și 2 femei.⁴ Dacă e să analizăm tendința din ultimii ani, se atestă o situație similară, numărul persoanelor în căutarea unui loc de munci fiind relativ stabil. Este necesar de subliniat faptul că neoficial numărul șomerilor neformali este cu mult mai mare, întrucât unii din ei sunt încadrați la lucrările agricole sezoniere sau activează în calitate de zilieri sau au migrat la munci în alte localități (peste hotare sau în interiorul țării).

Venitul brut mediu pe cap de locuitor în localitate este de cca 7520 lei, față de cele mai mici valori la nivel de republică în domeniul cum ar fi agricultura, silvicultura și pescuit – 7643,0 lei sau față de unitățile cu 4 și mai mulți salariați din sectorul real al economiei și la instituțiile bugetare, a constituit 12175,9 lei⁵, ceea ce indică faptul că personalul este fie antrenat în funcții/profesii marginale datorită discrepanței dintre pregătirea profesională și disponibilitatea de locuri de muncă sau este preponderent antrenată în sectoare slab remunerate sau care nu generează valoare adăugată, cum ar fi muncile sezoniere. Totuși, trebuie menționat faptul că venitul mediu pe cap de locuitor este raportat la întreg raionul Cantemir, în cazul comunei Lingura, situația ar putea să difere, în aspect negativ.

³ <https://mf.gov.md/ro/buget/circulara-bugetar%C4%83>

⁴ Conform datelor furnizate de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM)

⁵ [Câștigul salarial mediu lunar brut și indicele numărului mediu al salariaților în trimestrul II 2023 \(gov.md\)](#)

3.4. Dezvoltare socială

3.4.1. Educația

Rețeaua instituțiilor de învățământ prezente în comuna Lingura include o singură instituție: Instituția Publică "Gimnaziul-Grădiniță din Lingura".

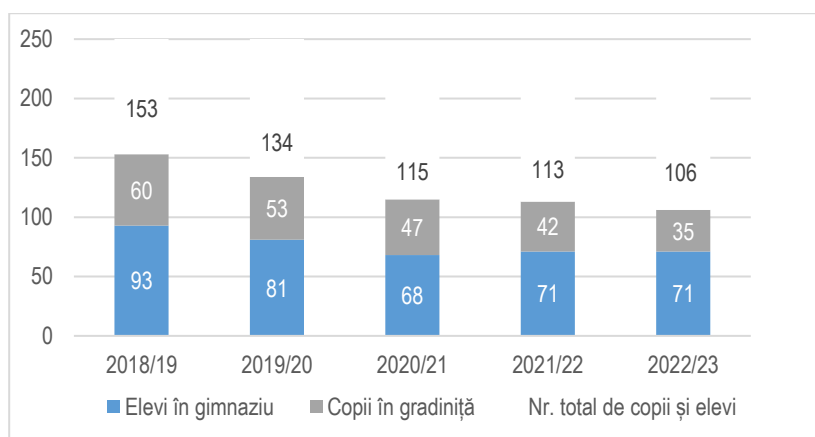
Învățământ preșcolar. În localitate activează o instituție de educație timpurie, având capacitatea de primire a 60 de copii. În perioada anilor 2018 – 2022, statistica oficială ne indică faptul că numărul copiilor ce frecventează grădinița a scăzut constant, de la 60 copii în anul 2018, la 42 în 2022, fiind în descreștere cu 18 copii sau 29%. În același timp, datele furnizate de către Biroul Național de Statistică, notează că la începutul anului 2023, în jur de 35 copii frecventează grădinița, număr în continuă scădere, ce se caracterizează prin problema demografică acută cu care se confruntă majoritatea localităților rurale din țară.

Grădinița din localitate activează în cadrul IP „**Gimnaziul-Grădiniță din Lingura**”, fiind o unitate de educație și instruire pentru copii de vârstă de 2-7 ani, cu predare în limba română, cu 3 grupe de grădiniță, două grupe în satul Lingura și o grupă de copii în satul Crăciun, având o capacitate totală de încadrare a 60 de copii. Grădinița are o suprafață totală de 183m². **Clădirea este într-o stare nesatisfăcătoare**, întrucât nu au fost efectuate lucrări de consolidare sau reparație capitală, iar acoperișul, pavajul, sistemul de încălzire, gardul și termoizolarea clădirii necesită intervenții.

Conform Normativului în Construcții NCM B.01.05:2019, pentru normarea optimală, capacitatea instituțiilor preșcolare se determină din structura demografică a populației, luând în calcul nivelul de asigurare a copiilor cu instituții preșcolare în limita 85 % din copiii de vârstă preșcolară 3-6(7) ani), ceea ce ar însemna că nu este necesară extinderea capacităților instituției. Numărul copiilor ce frecventează grădinița s-a redus treptat în ultimii ani, de la 60 de copii în 2018, până la 35 de copii în 2023.

Învățământul primar și secundar general este reprezentat de IP **Gimnaziul – Grădiniță din Lingura**, cu capacitatea de primire a 170 elevi. Instituția este localizată în centrul satului și a fost construită la începutul anilor 60. Gimnaziul dispune de o suprafață a spațiilor ocupaționale de 1276 m², fiind utilizată în proporție de circa 50%. La începutul anului 2023, instituția era frecventată de 71 elevi, ce reprezintă un grad de acoperire de 42%, din capacitatea totală. Personalul instituției este format din **47 de persoane**.

Starea generală a clădirii este nesatisfăcătoare, gimnaziul dispune de săli de clase spațioase, sală de sport, sală de festivități și cantină. Clădirea este conectată la sistemul de alimentare cu apă centralizat, fără acces la sistemul centralizat de canalizare, pentru evacuarea apelor reziduale, fiind utilizată o hazna proprie. Agentul termic este furnizat în perioada rece a anului pe bază de lemne/sobă, iar apa caldă este furnizată prin intermediul boilerelor electrice. Sunt necesare lucrări de creștere a eficienței energetice în clădire și reparație capitală, în mod special la acoperișului blocului A. Subsidiar, gimnaziul beneficiază de pantă de acces, mai puțin blocurile unde funcționează instituția de educație timpurie. Până în anul 2023, gimnaziul nu dispune de bloc sanitar adaptat copiilor cu necesități speciale.

. Numărul total de copii și elevi
Sursa: Biroul Național de Statistică

Conform statisticii din ultimii cinci ani, numărul copiilor ce frecventează instituțiile de învățământ din comuna Lingura este într-o continuă descreștere, atât pe dimensiunea învățământului preșcolar, cât și cel primar și secundar general, de la 153 copii în anul 2019, la circa 106 în 2023, ce constituie o scădere cu 30%. În localitate nu se impune extinderea instituțiilor de învățământ, fiind suficiente locuri de încadrare a mai multor copii și elevi, totuși, tendința și procesul de depopulare a localităților din țară, se răsfrânge și asupra comunei Lingura implicit asupra numărului de copii și elevi ce frecventează instituțiile educaționale.

3.4.2. Cultură, Tineret și Sport

Viața cultural – artistică, precum și activitățile destinate tinerilor din localitate sunt reduse, fiind cauzate cu preponderență de numărul redus al tinerilor și populației active în continuă scădere, dar și a capacităților financiare limitate ale autorităților publice locale.

În satul Lingura activează **Căminul Cultural**, ce poate găzdui până la 200 de persoane. În cadrul instituției se desfășoară o serie de activități, conform programului de măsuri cultural – artistice, precum sărbătorile naționale și religioase, concerte tematice (Revelion, 8 martie), sărbătorirea Hramului localității, etc.

Clădirea instituției este într-o stare tehnică satisfăcătoare, fără/cu acces la sistemul de alimentare cu apă și/sau canalizare. Edificiul necesită asigurarea cu agent termic, reparația acoperișului, reparație și modernizare interioară, acces la utilități publice. Prin intermediul Grupului de Acțiune Locală "Colinele Tigheciului" au fost instalate sistemele de climatizare și s-a efectuat dotarea Sălii festive ale Căminului.

Căminul cultural Crăciun poate găzdui până la 50 de persoane.
Biblioteca Publică Crăciun poate găzdui până la 20 de persoane.

În localitate activează Grupul de Inițiativă "Reușim Împreună" care...

Zone de agrement

În raza localității se regăsesc câteva spații de agrement, ce reprezintă un număr relativ redus de zone amenajate, destinate odihnei și recreării populației din comună, după cum urmează:

- Parcul de odihnă și agrement din satul Lingura, amplasat în centrul localității pe o suprafață de circa 0,18 ha. În anul 2023 a fost dotat cu echipament de agrement și sport, finanțat prin intermediul Programului "Satul european Express".

- Parcul de odihnă din satul Crăciun, amplasat în centrul localității Crăciun pe o suprafață de 0,08 ha.

Comuna Lingura este înconjurată de fâșii forestiere, iar dealului satului Crăciun a fost împădurit recent, în localitate existând și o zonă verde, proprietate a APL. În același timp, satul Lingura este traversat de râul Lingura, iar pe parcursul anilor, locuitorii, împreună cu elevii au plantat copaci pe malurile râului, creând o fâșie forestieră de-a lungul satului. În centru comunei există un spațiu public (parc) ce necesită amenajare, inclusiv sub aspect de înverzire și plantare puieti.

3.4.3. Servicii medicale

În localitate sunt prezente 2 instituții de sănătate care oferă servicii la nivel de comunitate: Oficiul Medicilor de Familie din Lingura și Crăciun.

Oficiul Medicilor de Familie din Lingura a fost înființat în anul 1970, este localizat în centrul satului Lingura pe o suprafață de 120 m². Instituția deservește populația satului Lingura. Starea generală tehnico-edilatară a instituției este satisfăcătoare. Acoperișul a fost reparat în anul 2020, iar în interior a fost realizată reparație curentă în anul 2023. Instituția este conectată la apeduct, pentru necesitățile zilnice și alimentarea cu apă caldă, se utilizează boilere electrice. În ce privește gradul de conectare la canalizare, instituția dispune de o hazna, utilizată pentru evacuarea apelor reziduale, iar blocurile sanitare lipsesc. În perioada rece a anului, instituția se încălzește pe bază de lemne/sobă.

Oficiul Medicilor de Familie din Crăciun a fost înființat în anul 1984, este localizat în centrul satului Crăciun pe o suprafață de 120 m², dar la moment se utilizează doar 67 m². Instituția deservește populația satului Crăciun. Starea generală tehnico-edilatară a instituției este satisfăcătoare. În interior a fost realizată reparație curentă în anul 2023, iar acoperișul nu a fost reparat niciodată de la construcția clădirii. Instituția este conectată la apeduct, pentru necesitățile zilnice și alimentarea cu apă caldă, se utilizează boilere electrice. În ce privește gradul de conectare la canalizare, instituția dispune de o hazna, utilizată pentru evacuarea apelor reziduale, iar blocurile sanitare lipsesc. În perioada rece a anului, instituția se încălzește pe bază de lemne/sobă.

Oficiile medicilor de familie din satele Lingura și Crăciun deserveșc o populație de circa 1500 de persoane ale comunei. În cadrul Oficiilor activează 5 unități de personal, dintre care 1 medic de familie, 3 asistente medicale și 1 infirmieră. Gradul de acces la servicii medicale ale populației este relativ mic, la fel și spectru de servicii medicale prestate.

3.4.4. Caracteristicile grupurilor vulnerabile

Conform datelor administrative furnizate, în rândul populației comunei Lingura locuiesc persoane care se află într-o poziție de dezavantaj sau risc crescut de a fi marginalizate, excluse sau afectate negativ în diferite aspecte ale vieții sociale, economice sau politice.

Printre acestea se regăsesc 164 persoane în etate, 61 de persoane cu dizabilități, 85 membri ai familiilor cu 3 și mai mulți copii, 6 persoane refugiate din Ucraina.

Tabelul 4. Grupuri social-vulnerabile (la început de an 2023)

	Total	Femei	Bărbați	Copii
Total				
Persoanele cu dizabilități	61	24	29	8
Persoanele cu dizabilități fizice	12	1	11	0

	Total	Femei	Bărbați	Copii
Persoanele cu dizabilități mentale	2	1	1	0
Persoanele cu dizabilități grave (care nu pot supraviețui fără ajutorul extern)	1	0	1	0
Persoanele cu dizabilități medii (capabili pentru activități fără ajutorul extern)	11	4	7	1
Persoanele cu dizabilități angajate în câmpul muncii	7	3	4	0
Persoanele cu dizabilități în etate	17	8	9	0
Membrii familiilor cu 3 și mai mulți copii	85	14	13	59
Membrii familiilor monoparentale și fără părinți (inclusiv cu părinți plecați la munci)	1	1	1	2
Romi	0	0	0	0
Refugiați (din Ucraina)	6	2	0	4

Aceste grupuri sociale vulnerabile necesită o atenție specială pentru a li se asigura drepturile și oportunitățile egale cu restul populației și pentru a le proteja împotriva marginalizării și abuzului. Procesul de incluziune a acestor categorii de locuitor se realizează prin intermediul anumitor serviciilor publice, în particular a celor specializat dar sunt necesare și acțiuni de consolidare a coeziunii sociale prin activități constante și consecvente.

Un **grup defavorizat** este reprezentat de orice individ sau familie cu venituri sub nivelul necesar pentru asigurarea unui trai decent, care se confruntă cu amenințări sociale ce pot duce la incapacitatea de a-și satisface necesitățile de bază, și, ca urmare, pot ajunge să fie izolați sau excluși din societate.

Persoanele în etate reprezintă una din cele mai defavorizate categorii sociale dintr-o localitate, deoarece majoritatea dintre ei au un nivel scăzut de trai. Cu regret este evidentă îmbătrânirea populației, ca rezultat a scăderii natalității și migrației tinerilor. Coeficientul îmbătrânirii populației în localitate este într-o continuă creștere și este apreciat ca stare critică din punct de vedere a continuității demografice. Persoanele în etate reprezintă **164 cetățeni**, dintre care nu mai puțin de 4 femei sunt singure. Această categorie au preponderent venituri ce nu corespund cu cheltuielile elementare de întreținere.

O altă categorie defavorizată reprezintă **persoanele cu dizabilități**, ce în localitate reprezintă 61 persoane, fiind de asemenea, o categorie cu venituri ce nu corespund cu cheltuielile elementare de întreținere. Dintre acestea, 29 sunt bărbați, 24 femei și 8 copii. Procesul de incluziune a persoanelor cu dizabilități în societate este în proces de dezvoltare, deoarece vizează schimbarea mentalității cetățenilor, este un proces de durată care trebuie dezvoltat prin activități constante și consecvente cu această categorie de populație.

Nu în ultimul rând, o altă categorie defavorizată o reprezintă **copii în situații de risc**, care include: copii supuși violenței; copii neglijăți; copii care practică vagabondajul; copii care sunt lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților; copii părinții cărora au decedat; copii care trăiesc în stradă; copii, a căror părinți refuză să-și exercite obligațiile părintești; copii abandonați de părinți; copii care au părinți în privința cărora este instituită o măsură de ocrotire judiciară, copii victime ale infracțiunilor).

În localitate lipsesc instituțiile cu menirea de a proteja grupurile social-vulnerabile.

Tabelul de mai jos descrie principalele probleme cu care se confruntă grupurile defavorizate.

Tabelul 5. Principalele probleme cu care se confruntă grupurile defavorizate

Grupuri de persoane defavorizate	Problemele cu care se confruntă grupul
Persoanele în etate (58-63+ ani)	• Singurătatea și izolarea socială a persoanelor în vârstă;• Venituri insuficiente pentru a acoperi necesitățile de bază ale persoanelor în etate;• Lipsa condițiilor minime de trai și accesul limitat la servicii de igienă personală, cum ar fi dusul sau spălarea articolelor mari de îmbrăcăminte;• Dificultatea în efectuarea activităților de autoservire și a muncilor gospodărești;• Dificultatea vârstnicilor de a găsi oportunități de muncă în comunitate sau incapacitatea lor de a continua să lucreze• Limitările de mobilitate care împiedică accesul la informații, servicii culturale și artistice.• Persoanele cu dizabilități se confruntă cu opțiuni limitate pentru petrecerea timpului liber și participarea la activități culturale și sociale.
Copii în situații de risc	• Unii copii cresc într-un mediu familial dificil, caracterizat de violență, abuz de alcool, neglijare sau exploatare prin muncă;• Există copii care rămân temporar fără supravegherea părintească, din cauza plecării părinților lor peste hotare;• Copiii cu dizabilități se confruntă cu dificultăți legate de accesibilitate și disponibilitatea mijloacelor de asistență adecvate;• Copiii se confruntă cu un grad ridicat de stigmatizare și discriminare pe baza unor diferite criterii, precum dizabilitatea, nivelul de trai sau statutul părinților lor;• Unii copii nu au acces la servicii de educație decentă.
Persoane cu dizabilități	• Unele gospodării în care locuiesc persoane cu dizabilități se confruntă cu condiții de trai precare și trăiesc la un nivel ridicat de sărăcie.• Accesul la serviciile de suport, cum ar fi asistența personală, serviciile Respiro, ajutoarele umanitare, suportul financiar și ajutorul social, este limitat pentru persoanele cu dizabilități sau chiar inexistent.• Persoanele cu dizabilități au acces limitat la serviciile de sănătate și la medicamente compensate din cauza lipsei de informații sau a barierelor financiare.• Informațiile despre oportunitățile de angajare pentru persoanele cu dizabilități, inclusiv angajarea la distanță sau cu suport special, sunt insuficiente.• Persoanele cu dizabilități se confruntă cu opțiuni limitate pentru petrecerea timpului liber și participarea la activități culturale și sociale.

3.5. Dezvoltarea economică

3.5.1. Structura de afaceri a economiei locale și a domeniului de afaceri

Economia locală a comunei Lingura este relativ diversificată ca și forme organizatorice, fiind întâlnită preponderent ramura de activitate agricolă, în domenii precum cultivarea viței de vie, fabricarea vinului, creșterea și procesarea fructelor și legumelor, etc. Poziționarea geografică a comunei și a condițiilor climaterice au favorizat specializarea economică locală în ramura de dezvoltare a agriculturii.

În comuna Lingura își desfășoară activitatea în jurul a 22 de agenți economici, dintre care 3 întreprinderi individuale, 12 gospodării țărănești, 3 societăți cu răspundere limitată, 1 cooperativă de întreprinzători, etc.⁶ Pe parcursul ultimului an, se atestă o scădere a numărului de întreprinderi, în mod special a gospodăriilor țărănești, aceasta fiind cauzată preponderent de reforma "patentei".

Tabelul 6. Agenții economici după forma organizatorico-juridică

Agenți economici	2019	2020	2021	2022	2023
Total:	106	106	107	107	22
Întreprinderi cu drept de persoane fizice, inclusiv:	101	101	101	101	16
- întreprinderi individuale	3	3	3	3	3
- gospodării țărănești	98	98	98	98	12
- patentă	0	0	0	0	1
Întreprinderi cu drept de persoane juridice, inclusiv:	4	4	5	5	5
- societăți pe acțiuni	0	0	0	0	0
- societăți cu răspundere limitată	2	2	3	3	3
- cooperative	1	1	1	1	1
- întreprinderi de stat	0	0	0	0	0
- întreprinderi municipale	1	1	1	1	1
- asociații de gospodării țărănești	0	0	0	0	0
Uniuni de întreprinderi (necomerciale)	0	0	0	0	0
Instituții și organizații neguvernamentale	1	1	1	1	1

Sursa: Primăria localității

Cei mai mari agenți economici din localitate activează în sectoarele agriculturii, cultivarea viței de vie, prelucrarea fructelor și legumelor, dar și vânzarea articolelor din materiale de construcție. Printre aceștia putem enumera:

Tabelul 7. Principalii agenți economici din comuna Lingura

Denumirea agentului economic	Domeniul de activitate	Nr. angajaților
F.P.C. Podgoreni SRL	Agricultură	83
Podgoria Vin	Fabricarea vinurilor din struguri	47
Silvercons	Vânzarea articolelor din materiale de construcție	1
Podgoreni Plus	Agricultură	6
C.Î. Moldagrovitis	Păstrarea fructelor	1

Sursa : Primăria localității

⁶ Conform datelor furnizate de APL

Sub aspect regional, repartizarea salariaților pe sectoarele economice oferă o imagine generală despre profilul și abilitățile forței de muncă, care au fost consolidate în activitatea practică și sunt în prezent în cea mai mare măsură valorificate pe piața muncii. Cantemir este unicul raion din Regiunea de Dezvoltare Sud, în care agricultura deține cea mai mare pondere în ocuparea forței de muncă salarizate. Astfel, aproape o treime din angajați lucrează în domeniul agricol. Al doilea sector din punct de vedere al generării locurilor de muncă este educația. În instituții de învățământ activează 28 % din salariați. Deși industria vinicolă reprezintă direcția principală de specializare a raionului, per total, în industrie este angajat un număr relativ mic de persoane, doar 9 % din totalul salariaților. Aproximativ 53 % din angajați lucrează în organizații aflate în proprietatea publică, ceea ce corespunde valorii medii în Regiunea de Dezvoltare Sud⁷.

În altă ordine de idei, ținând cont de potențialul comunității și necesitățile locale, se impune deschiderea sau dezvoltarea unor afaceri mici, ce-ar impulsiona dezvoltarea micilor întreprinderi, în domenii precum:

1. Brutărie/patiserie – populația comunei procură cu regularitate produse de panificație, iar la sărbătorile religioase se fac comandă de colaci, cozonaci, etc;
2. Zootehnie – producerea produselor lactate, creșterea vitelor;
3. Sere cu legume – creșterea roșiilor, castraveților, pepenilor verzi/galbeni;
4. Sere cu flori – creșterea florilor, localnicii procură flori pentru amenajarea curților și terenului aferent;
5. Meșteșugărit – în localitate se atestă lipsa meșterilor populari ce-ar confecționa obiecte din lemn, lozie, obiecte forate din fier, olărit, etc.

Turismul în localitate este un domeniu de perspectivă, ce ar putea asigura creșterea economică locală robustă, deschiderea a noi locuri de muncă, precum și creșterea atractivității localității per ansamblu. Localitatea face parte din Traseul Eco turistic "Valul lui Traian", pe dimensiunea localităților Cantemir-Cania-Lingura-Tartaul-Victorovca-Ciobalaccia-Plopi-Iepureni-Cantemir, un traseu de circa 37 km, ce poate fi străbătut în 8-10 ore, unde turiștii pot vizita Vinăria Podgoria Vin.

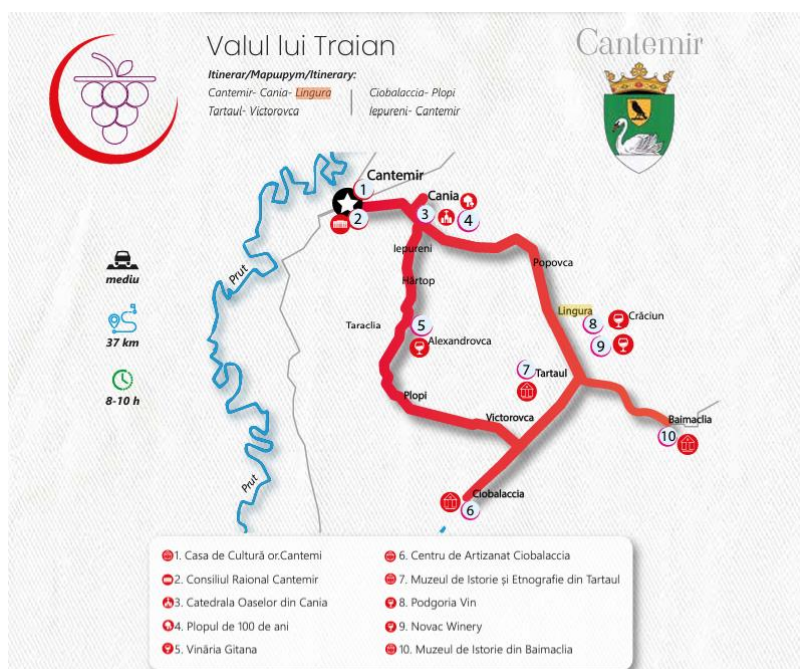

Figura 4. Traseul ecoturistic "Valul lui Traian"

Sursa: Ghidul turistic al raionului Cantemir

⁷ Profilul investițional al raionului Cantemir

Podgoria Vin este o vinărie care și-a propus să dezvolte arta vinului prin ambiție, talent și profesionalism. Amplasată în sudul Moldovei, în zona cu Indicație Geografică Protejată „Valul lui Traian”, Podgoria Vin creează vinuri care îmbină toată dedicația oamenilor și toată bogăția unică a terroir-ului. Aici se cultivă soiuri europene, precum Chardonnay, Cabernet-Sauvignon sau Merlot, dar și soiuri tradiționale autohtone, precum Viorica, Fetească Regală sau Rară Neagră. Podgoria Vin dispune și de săli de degustare, unde vizitatorii pot aprecia din plin unicitatea vinurilor create⁸. Vinăria dispune de spații de cazare, de tip mini-hotel.

Patrimoniul istoric și cultural al satului este reprezentat de o serie de monumente, după cum urmează:

- Monumentul eroilor din satul Lingura, dedicat veteranilor participanți în cel de-al doilea război mondial;
- Monumentul eroilor din satul Crăciun, dedicat veteranilor participanți în cel de-al doilea război mondial.

3.5.2. Dezvoltarea agricolă și rurală

Agricultura. Sectorul agriculturii a fost tradițional una dintre ocupațiile de bază ale localnicilor, acest fapt este corelat și cu disponibilitatea terenurilor agricole în localitate, care în prezent însumează în jurul a 1193 ha, sau circa 82% din suprafața totală a terenurilor din comună. În cea mai mare parte activitățile din sectorul agricol sunt orientate spre prelucrarea viței de vie și a strugurilor de masă sau a creșterii livezilor de prune, procesarea și uscarea fructelor și legumelor.

Infrastructura de post recoltare în raionul Cantemir este reprezentată de o rețea de depozite frigorifice cu o capacitate de păstrare de cca 6300 tone. În comuna Lingura se regăsește cel mai mare depozit frigorific din raion, cu o capacitate totală de 1500 tone, ce depozitează preponderent prune și struguri de masă.

În localitate funcționează Cooperativa de Întreprinzători „Moldagrovitis”, formată dintr-un grup de șapte producători agricoli din sat, specializată în creșterea, depozitarea și livrarea prunelor și strugurilor de masă, prelucrând circa 130 de hectare de viță de vie și livezi. Acest fapt denotă cooperarea dintre producătorii agricoli locali, fiind create premisele pentru creșterea oportunităților de a accesa piețe noi de desfacere și a aplica tehnologii mai performante. În perioada 2015 – 2016, cu suportul Proiectului „Agricultura Competitivă în Moldova” (MAC-P) și Agenției de Intervenții și Plăți pentru Agricultură (AIPA), cooperativa a reușit să construiască un depozit frigorific cu capacitatea totală de circa 1500 tone. Depozitul are 24 camere frigorifice și poate fi monitorizat de la distanță.

Producerea și comercializarea unei game largi de fructe și legume uscate este realizată de către agentul economic FPC Podgoreni, companie ce are în jur de 80 de angajați și exportă produse agricole în țări precum România, Federația Rusă, Mongolia, etc.

În ce privește infrastructura vitivinicolă, în comuna Lingura activează Vinăria Podgoria Vin ce are în proprietate peste 400 ha de viță de vie, în regiunea de sud a Moldovei, zona „Valul lui Traian”. Printre soiurile pe care le cultivă se numără atât soiuri europene precum Chardonnay, Sauvignon, Riesling, Kerner, Aligote, Cabernet-Sauvignon, Merlot, cât și soiuri tradiționale autohtone, precum Feteasca Albă, Feteasca Regală, Viorica, Feteasca Neagră, Rară Neagră.

Tradițional, similar și altor localități din țară, se atestă o subdezvoltare a sectorului zootehnic, acesta se confruntă cu constrângeri provocate de resursele interne, precum și presiuni cauzate de importul de

⁸ Ghidul turistic al raionului Cantemir

produse de import, de origine animalieră la un preț mai redus, ceea ce îi face pe agricultori mai puțin competitivi. Informațiile statistice ne relevă faptul că la 01 ianuarie 2023, efectivul animalelor în gospodăriile populației din localitate era constituit din 5 bovine, 56 porcine, 994 ovine și 43 caprine⁹.

Dezvoltare rurală. Comuna Lingura este parte componentă a Grupului de Acțiune Locală "Colinele Tigheciului", ce include localitățile Capaclia, Chioselia, Cârpești, Câsla, Cociulia, Coștangalia, Lărguța, Lingura, Porumbesti, Sadâc, Tartaul, Vișniovca – aprox. 24 000 locuitori). În ultimii ani, prin intermediul GAL, în localitate au fost realizate două proiecte: Îmbunătățirea serviciilor cultural-recreative prin instalarea sistemelor de climatizoare în Căminul Cultural Lingura și dotarea Sălii festive pentru Căminul Cultural, fapt ce au creat premisele eficientizării energetice și creării climatului prielnic pentru activități realizate de elevii gimnaziului și al grupului de inițiativă "Reușim Împreună".

⁹ Efectivul animalelor în gospodăriile populației, BNS

3.6. Infrastructura

3.6.1. Fondul locativ

Conform datelor statistice prezentate la situația de la 01.01.2023, suprafața totală a fondului locativ în comuna Lingura constituie 31039 m², reprezentată de case particulare, în localitate lipsind blocurile cu apartamente. Fondul de locuințe al comunei este format din 410 case individuale cu lot de pământ, dintre care 310 în satul Lingura, 78 în Crăciun și 2 gospodării în Popovca.

Tabelul 8. Dinamica asigurării localității cu servicii edilitare

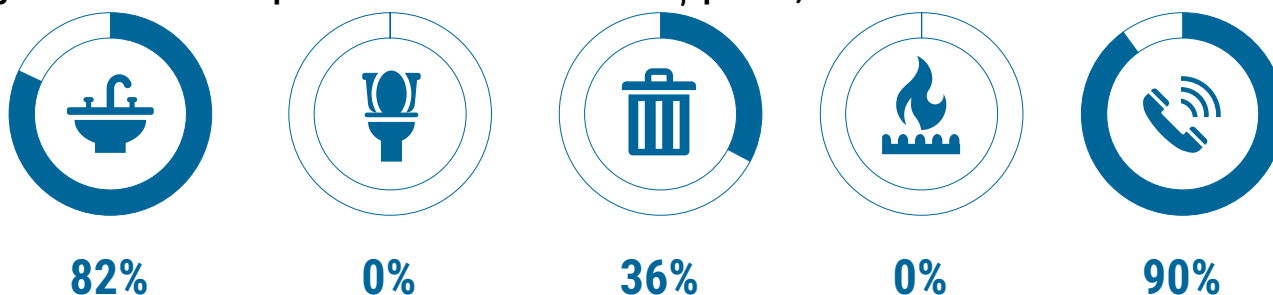
Servicii edilitare	2019	2020	2021	2022	2023
Nr. apartamente/gospodării	410	410	410	410	410
Înzestrate cu apeduct	232	236	245	250	250
Înzestrate cu canalizare	0	0	0	0	0
Asigurate cu gaze naturale	0	0	0	0	0
Conectate la rețeaua electrică	410	410	410	410	410
Conectate la rețeaua de încălzire	0	0	0	0	0

Sursa: Primăria localității

3.6.2. Infrastructura utilităților publice

Gradul de dotare cu utilități a comunei Lingura variază pe categorii de servicii și modul de organizare a acestora. În localitate se atestă o dinamică pozitivă, de creștere a numărului de gospodării conectate la apeduct, sistemul de aprovizionare cu apă. În același timp, se atestă lipsa sistemului de canalizare centralizat și asigurării cu gaze naturale. În anul 2021 au fost alocate resurse financiare pentru proiectarea rețelei de alimentare cu gaze. Subsidiar, există un nivel redus de conectare la sistemul de gestionare a deșeurilor solide.

Figura 5. Gradul de echipare a fondului locativ cu utilități publice, 2023

Alimentarea cu Apă și Sanitație. Comuna Lingura dispune de un sistem centralizat de alimentare cu apă potabilă, ce se află în gestiunea operatorului local ÎM "Servcom-Lingura", întreprindere comunală fondată în anul 2019 de către Consiliul local și care la moment are 2 angajați.

Sursa de alimentare cu apă în localitate o reprezintă sonda arteziană. La rețeaua de alimentare cu apă sunt conectate circa 335 gospodării, ce reprezintă în jur de 82% din totalul gospodăriilor. Totodată, o sursă suplimentară de aprovizionare cu apă în localitate le constituie fântânile de mină, care sunt în jur de 300 în localitate. Apa din fântâni este utilizată de către localnici pentru necesitățile de zi cu zi, existând un risc real ca în unele zone ale localității, calitatea apei să fie nesatisfăcătoare.

În ce privește sistemul de canalizare, în localitate nu există un sistem centralizat ce ar asigura evacuarea apelor uzate, localnicii și-au construit bazine proprii de depozitare a apei menajere, care este evacuată, la necesitate, contra cost.

Conform datelor oferite de către primărie, operatorul local percepe următoarele costuri pentru serviciile publice oferite:

Tabelul 9. Costuri percepute de operatorul regional

Serviciul prestat	Costul (1 m ³) lei persoane fizice
Alimentare cu apă	18,00

Managementul deșeurilor solide în localitate este asigurat de către ÎM "Servcom-Lingura", întreprindere din subordinea primăriei comunei Lingura, cu 2 angajați, fondată de către Consiliul local în 2019. Activitatea întreprinderii cuprinde: colectarea și salubritizarea localității, transporturi, depozități. În anul 2023, întreprinderea a fost dotată cu un tractor cu remorcă, cositoare, lopată pentru deszăpezire, în cadrul unui proiect finanțat de Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) și suportul asociației obștești "Lingureni cu suflet mare", cu un buget de circa 578 mii lei.

La serviciile de colectare a deșeurilor sunt conectate 150 gospodării sau 36% din total, la un cost de 20 lei/lună. În anul 2022, gospodăriile conectate au primit tomberoane pentru evacuarea deșeurilor, la o sumă mică de 50 de lei. În localitate există mai multe gunoiști neautorizate.

Cu suportul Centrului Național de Mediu, în anul 2022 a fost realizat proiectul "Împreună pentru un mediu curat", implementat de către A.O. "Lingureni cu suflet mare". Proiectul a avut drept obiectiv eliminarea gunoiștilor stihinice de pe malul râului Lingura, afluent al râului Larga și dezvoltarea serviciului de salubritizare a întreprinderii municipale, prin acordarea tomberoanelor pentru gospodăriile casnice. De asemenea, s-a pus accent pe sensibilizarea populației, prin organizarea consultărilor publice pe mahalale și participarea la concursul "Cea mai salubră stradă".

Conform celor mai recente date oferite de Biroul Național de Statistică din anul 2021, în localitate au fost colectate 0,8 mii metri cubi de deșeuri municipale, dintre care 0,7 mii sunt deșeurile provenite de la populație, în timp ce 0,1 mii metri cubi de la instituțiile publice și agenții economici.

Resurse energetice. În localitate nu există sistem centralizat de asigurare a populației și instituțiilor publice cu gaze naturale. În anul 2021, de către APL a fost inițiat și alocate resurse financiare pentru proiectarea rețelei de alimentare cu gaze. În același timp, pe bază de lemne, sunt încălzite trei instituții publice.

Iluminat stradal. Treptat, pe teritoriul localității sunt efectuate lucrări de iluminare totală a principalelor artere și a obiectelor de importanță locală. Recent, prin intermediul Programului "Satul European" a fost dat în exploatare sistemul de iluminat public în satul Lingura, cu becuri LED. În satul Crăciun există un sistem de iluminat public vechi, ce necesită a fi renovat.

Infrastructura drumurilor. Lungimea totală a drumurilor publice, străzilor și stradelor locale constituie 23,5 km, dintre acești 9 km fiind acoperiți cu îmbrăcăminte rigidă. Drumurile din localitate sunt preponderent în stare nesatisfăcătoare și necesită reparații capitale. Totodată se impune necesară repararea și amenajarea porțiunilor de trotuar, cu preponderență în centrul localității. Localitatea este divizată teritorial de 12 străzi.

Transportul local. Pe teritoriul localității funcționează transportul public urban, pe o rută cu frecvență zilnică, ce asigură legătura comunei cu centrul raional – orașul Cantemir, cu un preț al călătoriei de 15 lei per pasager. În același timp, este asigurat transportul public dintre comuna Lingura și municipiul Chișinău, pe 2 rute cu frecvență zilnică, la un preț de 95 lei per persoană. În localitate este amenajată o stație de așteptare a pasagerilor, care se prezintă în stare bună. Totodată, comuna nu dispune de transport public în interiorul localității și nici de serviciu de taxi local.

Localnicii utilizează preponderent căruțele pentru deplasare și efectuarea muncilor agricole sezoniere, iar în ultima perioadă se atestă o intensificare a prezenței transportului alternativ – biciclete, trotinete electrice, preponderent în rândul populației de vârstă tânără.

Infrastructura de telecomunicații. Comuna Lingura beneficiază de o infrastructură modernă de telecomunicații. Cei mai importanți operatori de telefonie mobilă, Orange, Moldcell și Unite, oferă servicii de calitate foarte bună, fiind evaluați cu 6 din 7, conform criteriilor de calitate. Numărul estimativ al utilizatorilor acestor servicii este de 1000 persoane, iar costul mediu lunar este de 100 lei. În ceea ce privește serviciile de internet, populația beneficiază de Internet Wi-Fi oferit de Moldtelecom, având o calitate bună, evaluată cu 5 din 7. Costul mediu lunar al serviciului de Internet în localitate este de 145 lei.

3.7. Buna guvernare și management

3.7.1. Gestionarea administrativă

Administrația publică locală. Conform Legii nr. 436/2006 privind administrația publică locală, autoritățile administrației publice locale ale comunei Lingura sunt reprezentate prin Consiliul Local și Primărie. Activitatea autorităților administrației publice locale este bazată pe legislația în vigoare și propriile Regulamente de organizare și funcționare.

Tabelul 10. Structura APL, 2023

Gen	Primăria, persoane	Consiliul Local, persoane
TOTAL	4	9
Bărbați	1	7
Femei	3	2

Sursa: Primăria localității

Consiliul local este autoritatea deliberativă a comunei constituit din 9 consilieri aleși în urma alegerilor locale generale din 05 noiembrie 2023. Activitatea Consiliului este dirijată de competențele enunțate conform art. 14 din Legea nr. 436/2006 cu privire la administrația publică locală.

Primăria este instituția administrației publice locale condusă de către primar, care activează în baza principiilor de autonomie locală, descentralizarea serviciilor publice, consultarea cetățenilor în problemele locale de interes deosebit și este organul de conducere operativă a treburilor publice locale. Primarul este autoritatea reprezentativă a populației și executivă a Consiliului local.

Primăria comunei Lingura este situată în centrul localității, în cadrul unui imobil deținut de APL și construit în 1960. Clădirea este aprovizionată cu apă, dispune de bloc sanitar și este conectată la sistemul de încălzire prin sobe. Starea generală tehnico-edilitară a instituției este satisfăcătoare. În ultimii ani s-a renovat blocul sanitar, 2 birouri și holul din incinta Primăriei.

Personalul primăriei este constituit din 4 persoane: primar, secretar și specialiști, responsabili pentru diferite domenii.

Participarea în cadrul proiectelor de dezvoltare comunitară în ultimii 3 ani

Conform datelor oferite de către primărie, este prezent un nivel ridicat de participare al locuitorilor comunei Lingura în cadrul proiectelor de dezvoltare comunitară, la luarea deciziilor privind prioritățile proiectului, participarea la evaluarea proiectului, participarea activă la implementare. Aceste activități sunt realizate cu implicarea cetățenilor prin intermediul AO "Lingureni cu suflet mare", dar și a Grupului de Acțiune Locală "Colinele Tigheciului".

Tabelul 11. Principalele proiecte implementate în localitate

Anii	Denumirea proiectului	Finanțator	Valoarea proiectului	Cofinanțare APL	Beneficiari proiect
2023	Eficiență energetică pentru iluminare publică	FNDRL (ONDRL)	1,25 mil lei	-	1501 persoane
2023	Dotarea Parcului "Armonia Lingurei"	FNDRL (ONDRL)	379,5 mii lei	-	1501 persoane

2023	Echipament modern pentru Î.M. Servcom-Lingura	FNDAMR (AIPA)	578,3 mii lei	143,2 mii lei	1501 persoane
2022	Împreună pentru un mediu curat	Centrul Național de Mediu	█	█	1501 persoane
2021	Sală festivă modernă pentru Căminul Cultural Lingura	GAL "Colinele Tigheciului"	60,98 mii lei	20 mii	1501 persoane

Sursa: Primăria localității

3.7.2. Bugetul Local

Veniturile bugetului local. Pe perioada de referință a ultimilor trei ani (2020-2022), veniturile totale ale comunei Lingura au însumat cca 6.13 milioane lei, dintre care 1.83 mln lei în 2020, 2.12 mln lei în 2021 și 2.18 mln lei în 2022. Cea mai mare pondere a veniturilor o constituie transferurile, care înregistrează valori cuprinse între 60 și 65%, ceea ce determină dependența vădită față de bugetul de stat. Veniturile proprii constituie în mediu 20% din totalul veniturilor locale, cea mai mare provenind din defalcările de la impozitul pe venit al persoanelor fizice.

Totodată, se atestă o creștere relativ lentă a veniturilor bugetului local, fapt ce nu permite dezvoltarea sustenabilă a localității, inclusiv atragerea de noi proiecte și investiții.

Tabelul 12. Evoluția veniturilor totale a bugetului local, 2020-2023, mii lei

Denumirea indicatorului	2020	2021	2022	2023
	executat			aprobat
1. Veniturile – total:	1835.6	2120.9	2181.2	2172.3
Venituri regulatorii				
2. Veniturile proprii	181.7	242.5	189.2	157.5
3. Taxele locale/venituri colectate	419.8	472.0	658.7	566.0
4. Mijloace speciale	42.3	-	-	-
5. Transferuri	1191.8	1406.4	1333.3	1438.8

Sursa: Primăria localității

Cheltuielile bugetului local. În ultimii 3 ani, cheltuielile totale ale bugetului local înregistrează aceeași evoluție ca și veniturile totale. Cele mai mari categorii de cheltuieli înregistrate în această perioadă sunt repartizate după cum urmează:

- 1) Cheltuielile raportate la **categoria servicii de stat cu destinație specială** reprezintă prima categoria majoră pentru care s-au cheltuit în anul 2020 – 78% din bugetul local, în 2021 – 72%, 2022 – 51%, iar pentru anul 2023 sunt planificate cheltuieli în valoare de cca – 72%;
- 2) Cheltuielile raportate la **categoria cultură, sport, tineret, culte și odihnă** reprezintă a doua categoria majoră pentru care s-au cheltuit în anul 2020 – 22% din bugetul local, în 2021 – 25%, 2022 – 19% , iar pentru anul 2023 sunt planificate cheltuieli în valoare de cca – 24%;
- 3) Cheltuielile raportate la **categoria gospodăria de locuințe și gospodăria serviciilor comunale** reprezintă a treia categorie majoră pentru care s-au cheltuit în anul 2020 – 4% din bugetul local, în 2021 – 5%, 2022 – 6% , iar pentru anul 2023 sunt planificate cheltuieli în valoare de cca – 4%.

Tabelul 13. Evoluția structurii cheltuielilor bugetului local, 2020-2023, mii lei

Denumirea indicatorului	2020	2021	2022	2023
	executat			aprobat
<i>Cheltuieli total</i>	1304.7	1327.7	1804.3	2162.3
<i>Servicii de stat cu destinație specială</i>	1023.3	968.2	919.0	1557.3
<i>Gospodăria de locuințe și gospodăria serviciilor comunale</i>	46.7	70.2	114.4	86.6
<i>Cultură, sport, tineret, culte și odihnă</i>	289.8	338.5	349.6	519
<i>Învățământ</i>	-	-	-	-
<i>Protecția socială</i>	-	-	-	-

Sursa: Primăria localității

3.7.3. Gestionarea bunurilor

Conform Legii nr. 523/1999 cu privire la proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale, proprietatea unei localități se constituie din totalitatea bunurilor imobile proprietate publică, amplasate pe teritoriul administrativ al acestora, aflate în administrarea/gestiunea sau în folosința autorităților administrației publice ale unităților administrativ-teritoriale, a instituțiilor bugetare/publice cu autogestiune subordonate acestora, precum și din bunurile dobândite ulterior de acestea prin acte translative de proprietate, cu excepția celor înstrăinate și a celor stabilite la art. 7 din Legea 29/2018 privind delimitarea proprietății publice.

3.7.4. Societatea civilă

În localitate, sectorul asociativ este reprezentat de Asociația Obștească "Lingureni cu suflet mare", constituită în 2018 și numără în jur de 39 de persoane, băștinași ai comunei Lingura. Misiunea Asociației se axează pe dezvoltarea oportunităților și atragerea proiectelor investiționale pentru comunitatea din Lingura, în comun cu APL.

Pe parcursul ultimilor ani, se atestă o conlucrare benefică între Asociație și APL, fapt ce a determinat atragerea a câtorva proiecte în comunitate, prin intermediul AIPA, FNDRL, Centrului Național de Mediu sau Grupului de Acțiune Locală "Colinele Tigheciului".

3.8. Analiza SWOT

Analiza SWOT reprezintă instrumentul principal, aplicat în evaluarea calitativă a situației din diferite domenii ale vieții comunitare a comunei Lingura care face o analiză internă pentru a vedea care sunt punctele tari și punctele slabe ale comunității, urmate de o analiză externă concentrată pe oportunitățile și riscurile cele mai importante. Analiza SWOT fost realizată în procesul de planificare strategică, de membrii grupului de lucru, inclusiv grupurile sectoriale și principalele părți interesate:

Domeniul: Educație, servicii sociale, sănătate, cultură

Puncte tari	Puncte slabe
• În comuna există gimnaziu-grădiniță cu locuri suficiente pentru necesitățile curente și viitoare a comunei; • În instituții activează cadrele didactice cu experiență inclusiv în atragerea proiectelor; • Politică deschisă privind angajarea tinerilor specialiști; • Existența cercurilor extrașcolare sportive și culturale (lupte libere, volei, croșetat, folclor) • Instituțiile de învățământ au cantine dotate și blocuri sanitare interioare; • Instituțiile sunt dotate cu echipament IT 100%; • În comuna activează Căminul Cultural, FAP, biblioteca publică, Oficiul poștal, sala de fitness, centru de tineret, parcuri; • Grupul de inițiativă a tinerilor dispune de o strategie de dezvoltare; • Existența ansamblului model „Mărgăritare”, AO „Lingurenii reușim împreună” • APL este membru a GAL „Colinele Tigheciului” • În comună există o Biserică; • Existența voluntarilor și implicarea acestora în activități sociale; • Există oportunități de angajare sezonieră în localitate.	• Cu toate că sunt Instituțiile educaționale acestea necesită o clădire nouă; • Căminul cultural este într-o stare nesatisfăcătoare (acoperiș vechi, lipsește termoizolarea și a unui sistem de încălzire, nu este amenajat un WC); • Lipsesc fondurile pentru dezvoltarea serviciilor de asistență socială; • Acces limitat pentru persoanele cu dizabilități locomotorii în instituțiile publice; • Lipsește pavajul și trotuarele în centrul satului; • Lipsește un centru comunitar; • Copii migrează la instituțiile de învățământ din satul vecin; • Lipsa comunicării dintre administrația școlii și părinții copii care migrează la alte instituții din afara satului. • Lipsa unui spațiu amenajat pentru desfășurarea activităților centrului de tineret.
Oportunități	Amenințări
• Participarea la instruirii de perfecționare profesională • Organizarea vizitelor de schimb de experiență • Existența unui cadru legislativ stabil în domeniul educației • Existența unor programe europene de parteneriat educațional, la care Republica Moldova este asociată	• Creșterea numărului familiilor social-vulnerabile. • Reducerea ponderii populației active • Migrația tinerilor peste hotare sau în orașe • Reducerea numărului de copii • Inflația, care afectează bugetul instituțiilor • Resurse financiare insuficiente pentru realizarea reparațiilor la instituțiile culturale

• Existența programelor naționale de finanțare a proiectelor sociale; • Atragerea surselor extrabugetare, sporirea gradului de implicare a părinților în soluționarea problemelor de asigurare a educației • Organizarea campaniilor sociale • Crearea unui centru comunitar • Identificarea surselor alternative de susținere financiară a activității colectivelor artistice • Valorificarea potențialului istoric local • Colaborarea cu Consiliul raional • Activități culturale comune cu localitățile înfrățite • Acces la fonduri externe și granturi; • Stimularea creației populare și revigorarea meșteșugurilor și tradițiilor cultural-artistice	• Situații de criză (pandemie, calamități naturale etc)

Infrastructură, servicii comunale, mediu

Puncte tari	Puncte slabe
• Iluminat stradal pe 95% din străzile comunei • 82% din gospodării sunt conectate la sistemul de apă • Existența serviciului de evacuare a deșeurilor; • Existența punct medical • Existența oficiului poștal • Existența unui parc pentru cetățeni.	• Lipsa surselor financiare pentru asfaltarea drumurilor • Ponderea mare a drumurilor deteriorate (60%) • Lipsa scurgerilor de apă ceea ce deteriorează rețeaua stradală • Doar 36% din gospodării au contracte cu serviciul de evacuare a deșeurilor • Un turn de apă de 50m³ este învechit; • Lipsa rețelei de gaze naturale • Lipsa rețelei de canalizare • Gunoiștea locală nu este îngădită și amenajată • Lipsa infrastructurii pentru colectarea plasticului și hârtiei și depozitare acestora • Lipsa tehnicii pentru servicii comunale • Lipsa trotuarelor • Numărul scăzut a activităților de educație ecologică • Risc de eroziune a solurilor în unele zone ale comunei • Indiferența cetățenilor față de problemele de mediu. • Aruncarea deșeurilor în locuri neautorizate.
Oportunități	Pericole

• Colaborarea cu partenerii de dezvoltare externi • Implementarea proiectelor cu ONDRL Satul European, AIPA, IFAD, USAID	• Calamități naturale • Venituri mici ale populației • Războiul la hotar • Pandemie, stare de urgență • Instabilitatea economică din țară

Economie, Turism

Puncte tari	Puncte slabe
• Existența întreprinderilor agricole mari și agenților economici calificați; • Existența unui frigider de capacitate; • Administrația locală deschisă spre colaborare cu investitorii străini și parteneriate • Bonitatea terenurilor înaltă; • Existența unor vii și livezi roditoare; • Existența clădirilor proprietate publică pentru investiții	• Producție agricolă și materie primă necompetitivă • Lipsa sistemelor de irigare a plantelor multianuale • Lipsa forței de muncă • Lipsa titlurilor de autentificare a unor terenuri agricole • Preturi mici la producția agricolă pe piața internațională • Poziționare geografică nefavorabilă față de centrele de comercializare • Starea nesatisfăcătoare a drumurilor de acces către terenurile agricole • Prețuri mari la motorină și materiale • Capacități slab dezvoltate în domeniul turismului • Surse financiare insuficiente pentru dezvoltarea turismului • Infrastructura drumurilor slab dezvoltată • Serviciile de suport în business nu există, iar agenții economici nu sunt informați la timp • Susținerea slabă a micilor antreprenori
Oportunități	Amenințări
• Existența potențialului de dezvoltare a agroturismului • Dezvoltarea infrastructurii turistice și a unităților de primire turistică • Acordarea periodică a fondurilor naționale în vederea suportului mediului de afaceri și agricultură (ODA, IFAD, FAO, AIPA, 2KR). • Suport pentru afacerile mici prin programe naționale • Intensificarea cooperării cu partenerii de dezvoltare și instituțiile finanțatoare • Creșterea producției ecologice • Atragerea investițiilor în industrie.	• Intemperii (secetă, grindina furtuni)) • Emigrarea populației, în special a forței de muncă • Instabilitatea cadrului național legal • Instabilitatea economică/politică din țară • Prețurile ridicate ale furnizorilor de energie; • Venituri mici ale populației • Războiul la hotar • Pandemie, stare de urgență • Dobânzi mari la credite bancare • Dispariția antreprenorilor tineri • Risc de eroziune a solurilor în unele zone ale comunei

APL , participare comunitară

Puncte tari	Puncte slabe
• Echipă consolidată și pregătită • Funcționari calificați • Capacitate de implementarea a proiectelor de infrastructură cu suport extern • Transparența APL • Birourile sunt dotate cu mobilier și tehnică • APL deține un site web și pagina pe Facebook • APL este parte a CALM și GAL „Colinele Tigheciului”	• Imobilul este învechit și foarte mic; • APL nu deține o sală de ședințe; • Nu există un spațiu pentru inspectorul de poliție; • Implicarea nesemnificativă a cetățenilor în proiecte comunitare și procesul decizional • Interes scăzut al cetățenilor față de activitățile autorităților publice locale • Conlucrarea slabă cu Consiliul Raional • Salariul mic al angajaților.
Oportunități	Pericole
• Colaborarea cu AO „EcoVisio” • Participarea la programe de pregătire profesională • Prevederi favorabile dezvoltării ale Acordurilor bilaterale cu alte țări și de Asociere cu UE • Schimb de experiență cu autoritățile locale din alte țări • Colaborare cu instituțiile raionale și naționale foarte bună •	• Instabilitatea cadrului legislativ • Instabilitatea economică/politică din țară • Instabilitatea cadrului național legal • Crize pandemice • Război la hotar

4. Strategia de dezvoltare socio-economică

4.1 Viziunea comunității

Viziunea strategiei de dezvoltare a comunei Lingura este:

CĂTRE 2028 COMUNA LINGURA VA DEVENI O COMUNĂ VERDE ȘI CURATĂ, CU O INFRASTRUCTURĂ MODERNĂ ȘI ECONOMIE STABILĂ ATRACTIVĂ PENTRU TINERI ȘI TURIȘTI, CU OAMENI ACTIVI ȘI AUTORITĂȚI LOCALE TRANSPARENTE ÎN CARE COEZIUNEA SOCIALĂ ASIGURĂ PĂSTRAREA ȘI VALORIFICAREA RESURSELOR LOCALE ȘI NATURALE.

4.2 Cadrul și Obiectivele Strategice

Direcția strategică 1. Îmbunătățirea calității infrastructurii tehnico-edilitare, de acces și a serviciilor comunale

Obiectiv specific 1.1. Reabilitarea infrastructurii rutiere și pietonale

Obiectiv specific 1.2. Modernizarea infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare

Obiectiv specific 1.3. Îmbunătățirea infrastructurii energetice

Obiectiv specific 1.4. Dezvoltarea serviciilor de gospodărie comunală

Direcția strategică 2. Modernizarea serviciilor publice

Obiectiv specific 2.1. Diversificarea serviciilor de asistență și protecție socială și sănătate

Obiectiv specific 2.2. Modernizarea serviciilor culturale și recreative

Obiectiv specific 2.3. Dezvoltarea condițiilor de învățare în instituțiile de învățământ

Obiectiv specific 2.4. Îmbunătățirea infrastructurii pentru activități de tineret și sport

Direcția strategică 3. Crearea unui mediu favorabil dezvoltării economice

Obiectiv specific 3.1. Valorificarea potențialului de dezvoltare a turismului a comunei

Obiectiv specific 3.2. Consolidarea capacităților de cultivare, depozitare, procesare și prelucrarea producției agricole

Obiectiv specific 3.3. Crearea condițiilor pentru atragerea investitorilor străini

Direcția strategică 4. Consolidarea capacităților APL și implicarea cetățenilor în procesul decizional

Obiectiv specific 4.1. Facilitarea dezvoltării profesionale continue a specialiștilor APL

Obiectiv specific 4.2. Optimizarea condițiilor de lucru în primărie și facilitarea accesului persoanelor cu nevoi speciale

Obiectiv specific 4.3. Asigurarea transparenței activității APL

Obiectiv specific 4.4. Îmbunătățirea spiritului asociativ și civic în rândul populației comunei și dezvoltarea parteneriatelor cu diaspora și cu alte comunități

4.3 Planul de Acțiuni

Direcția strategică 1. Îmbunătățirea calității infrastructurii tehnico-edilitare, de acces și a serviciilor comunale

Activități	Perioada	Instituție/ persoană responsabilă	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
Obiectiv specific 1.1. Reabilitarea infrastructurii rutiere și pietonale					
1.1.1. Proiect: Asfaltarea drumului de la Oficiul Poștal – Terguța Maria	2024-2027	• Primar • Consiliul local	• 1,4 km de drum în varianta de asfalt	6000	Buget local, Bugetul de stat, Fondul rutier
1.1.2. Proiect: Asfaltarea drumului de la Casa de Cultură la Bîzu Dumitru	2025-2028	• Primar • Consiliul local	• 800 m de drum în variantă de asfalt construit	4500	Buget local, Buget de stat, Fondul rutier
1.1.3. Proiect: Asfaltarea drumului în s. Crăciun (D. Vișan – Ion Voinu)	2026-2028	• Primar • Consiliul local	• 300 m de drum în variantă de asfalt construit	1250	Buget local, Buget de stat, Fondul rutier
1.1.4. Întreținerea drumurilor locale pe o lungime de 15 km	2024-2028	• Primar • Consiliul local	• 15 km de drum întreținuți	300/an	Buget local, Buget de stat, Fondul rutier
1.1.5. Proiect: Construcția trotuarelor în centrul localității Lingura	2026-2028	• Primar • Consiliul local	• 1150 m² de trotuare construite	700	Buget local, Buget de stat, Fondul rutier
1.1.6. Proiect: Construcția trotuarelor în centrul localității Crăciun	2027-2028	• Primar • Consiliul local	• 1300 m² de trotuare construite	800	Buget local, Buget de stat, Fondul rutier
1.1.7. Reparația podului din sat	2027-2028	• Primar • Consiliul local	• 1 pod reparat	2000	Buget local, Buget de stat, Fondul rutier
1.1.8. Proiect: Construcția iluminatului public pe o lungime de 1 km	2026-2027	• Primar • Consiliul local	• 1 de km de iluminat stradal construit	400	Buget local, Buget de stat, Fondul rutier

Activități	Perioada	Instituție/ persoană responsabilă	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
Obiectiv specific 1.2. Modernizarea infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare					
1.2.1. Proiect: Înlocuirea unei fântâni arteziene de 50m3	2025-2028	• Primar • Consiliul local	• 1 fântână arteziană înlocuite	600	Buget local, buget de stat
1.2.2. Pilotarea sistemelor de canalizare la scară mică pentru 20 gospodării	2026-2028	• Primar • Consiliul local	• 1 proiect pilot implementat	150	Buget local, Contribuția cetățenilor
Obiectiv specific 1.3. Îmbunătățirea infrastructurii energetice					
1.3.1. Proiect: Construcția unui parc fotovoltaic de capacitatea 50 KW	2026-2028	• Primar • Consiliul local	• 1 parc fotovoltaic pentru necesitățile publice cu capacitatea de cel puțin 50 KW	1000	Buget local, Buget raional Surse atrase
Obiectiv specific 1.4. Dezvoltarea serviciilor de gospodărie comunală					
1.4.1. Proiect: Managementul integrat al deșeurilor in comuna Lingura, r-nul Cantemir	2024-2025	• Primar • Consiliul local	• Amenajarea gunoiștii, • Gard pe perimetrul gunoiștii • Sistem de supraveghere video • Presă de balotat, • 18 containere pentru plastic,.	500	Buget local, Buget raional Surse atrase
1.4.2. Proiect: Procurarea unui set de instrumente pentru amenajarea spațiilor verzi	2026-2028	• Primar • Consiliul local	• 1 set de tehnică procurată	80	Buget local, Buget raional Surse atrase
1.4.3. Proiect: Dotarea spațiilor verzi de pe teritoriile satelor cu mobilier urban	2026-2028	• Primar • Consiliul local	• 10 bănci instalate • 10 urne instalate	150	Buget local, Buget raional Surse atrase

Direcția strategică 2. Modernizarea serviciilor publice

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
Obiectiv specific 2.1. Diversificarea serviciilor de asistență și protecție socială și sănătate					
1.2.1. Proiect: Deschiderea unei cantinei sociale și dotarea acesteia cu echipament	2026-2027	• Primar • Consiliul local • Asistența Socială	• Cantina socială creată • numărului de beneficiari 35	600	Buget local, Buget raional, Buget de stat
1.2.2. Proiect: Deschiderea unui serviciu de spălătorie socială	2026-2027	• Asistența Socială • Primar	• 1 spațiu amenajat • 2 mașini de spălat instalate • 2 mașini de uscat instalate	150	Buget local, Buget raional Surse atrase
1.2.3. Crearea unui centru comunitar de zi pentru vârstnici	2027-2028	• Asistența Socială • Primar	• 1 centru creat și dotat cu mobilier și echipamente necesare • 3 angajați	1500	Buget local, Buget raional Surse atrase
1.2.4. Amenajarea căilor de acces spre instituțiile publice pentru persoanele cu dizabilități locomotorii	2024-2026	• Primar • Consiliul local	• 6 cai de acces amenajate la CC, grădiniță, gimnaziu, oficiu poștal, bibliotecă	200	Buget local
1.2.5. Proiect: Construcția unui centru de sănătate din s. Lingura	2024-2027	• Primar • Consiliul local • Ministerul Sănătății	• Centru de sănătate construit	3000	Buget de stat, Surse atrase
Obiectiv specific 2.2. Modernizarea serviciilor culturale și recreative					
2.2.1. Proiect: Reparația capitală a Căminului Cultural din s. Lingura: • Reparația acoperișului • Termoizolarea clădirilor • Construcția blocurilor sanitare • Reparația interioară a sălilor	2024-2028	• Primar • Director CC	• Acoperiș renovat • Săli renovate • Sistem de încălzire instalat • 2 blocuri sanitare construite • Clădire termoizolată	4000	Buget local, Buget raional Surse atrase
2.2.2. Dotarea bibliotecii cu fond de carte	2026-2027	• Primar • Director CC	• 100 de cărți procurate	10	Buget local, Buget raional

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
					Surse atrase
2.2.3. Proiect: Amenajarea 2 locurilor de joacă pentru copii	2024-2028	• Primărie	• 2 locuri de joacă amenajate	300	Buget local, Buget raional Surse atrase
Obiectiv specific 2.3. Dezvoltarea condițiilor de învățare în instituțiile de învățământ					
2.3.1. Actualizarea proiectului tehnic pentru școală-grădinița într-o clădire comună	2024	• Primar • Director g/c	• 1 proiect tehnic actualizat	100	Buget local, Buget raional Surse atrase
2.3.2. Proiect: Construcția Clădirii noi pentru școală-grădiniță	2025-2028	• Primar • Director g/c	• 1 edificiu nou construit și dotat	5000	Buget local, Buget raional Surse atrase
Obiectiv specific 2.4. Îmbunătățirea infrastructurii pentru activități de tineret și sport					
2.4.1. Proiect: Construcția/amenajarea stadionului central	2024-2026	• Primar • Consiliul local	• 1 stadion central reabilitat	300	Buget local, Buget raional Surse atrase
2.4.2. Proiect: Deschiderea centrului de tineret	2024-2025	• Primar • Consiliul local	• 1 centrul de tineret creat	150	Buget local, Buget raional Surse atrase

Direcția strategică 3. Crearea unui mediu favorabil dezvoltării economice

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
Obiectiv specific 3.1. Valorificarea potențialului de dezvoltare a turismului a comunei					
1.3.1. Identificarea unui grup de inițiativa in domeniul turismului	2024-2025	• Primar	• 1 grup de lucru creat	0	Parteneri de dezvoltare
1.3.2. Evaluarea potențialului turistic și unui plan de acțiune „Lingura – sat de vacanță”	2024-2025	• Primar • Agenți economici	• 1 Concept de dezvoltare a turismului elaborat	0	Parteneri de dezvoltare
1.3.3. Proiect: Deschiderea unui pensiuni turistice	2024-2028	• Agenți economici	• 1 Agropensiune deschisă	1500	AIPA, Parteneri de dezvoltare
Obiectiv specific 3.2. Consolidarea și diversificarea a capacităților de cultivare, depozitare, procesare si prelucrarea producției agricole					
3.2.1. Construcția unui captaj de apă pentru irigare și a unei arteziene ce să alimenteze	2024-2028	• Agenți economici	• 1 captaj de apă construit • 1 fântână arteziană construită	1200	AIPA, Parteneri de dezvoltare
3.2.2. Deschiderea unei micro-ferme de vaci	2024-2028	• Agenți economici	• 1 microfermă deschisă	1000	AIPA, Parteneri de dezvoltare
3.2.3. Construcția unui frigider pentru păstrarea producției agricole	2024-2028	• Agenți economici	• 1 frigider construit	2000	AIPA, Parteneri de dezvoltare
Obiectiv specific 3.3. Crearea condițiilor pentru atragerea investitorilor străini					
3.5.1. Inventarierea bunurilor proprietate publică de domeniul privat	2024-2025	• Primar • Consiliul local	• Nr. de bunuri imobiliare (terenuri și clădiri) identificate pentru oferta investițională	0	Parteneri de dezvoltare
3.5.2. Crearea bazei de date / profilului investițional al localității cu bunurile disponibile pentru investiții	2024-2025	• Primar • Consiliul local	• Profil investițional elaborat • Cel puțin 5 oferte incluse în profil	0	Parteneri de dezvoltare
3.5.3. Promovarea locațiilor investiționale din comună la forumurile economice regionale/naționale	2024-2028	• Primar • Consiliul local	• Nr. de participanți forumuri • Nr de investitori atrași	5	Buget local

Direcția strategică 4. Consolidarea capacităților APL și implicarea cetățenilor în procesul decizional

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
Obiectiv specific 4.1. Facilitarea dezvoltării profesionale continue a specialiștilor APL					
4.1.1. Dezvoltarea abilităților angajaților în domeniul scrierii de proiecte și atragerii investițiilor	2024-2028	• Primar • Consiliul local	• 2 specialiști instruiți • Cel puțin 5 proiecte depuse pe an	5/an	Buget local, parteneri de dezvoltare
4.1.2. Participarea în programe de formare și perfecționare profesională în domeniul APL	2024-2028	• Primar • Consiliul local	• 2 specialiști instruiți • Probleme soluționate	5/an	Buget local, parteneri de dezvoltare
4.1.3. Participarea în programe de formare și perfecționare profesională în domeniul fiscal	2024-2028	• Primar • Consiliul local	• 2 specialiști instruiți • Majorarea veniturilor proprii	5/an	Buget local, parteneri de dezvoltare
4.1.4. Participarea la instruiți de dezvoltare continuă în domeniul contabilitate în sectorul public	2024-2028	• Primar • Consiliul local	• 2 specialiști instruiți • Eficiență în gestionarea programelor Min Fin	5/an	Buget local, parteneri de dezvoltare
4.1.5. Participarea în programe de formare și perfecționare profesională în domeniul gestiunii patrimoniului public	2024-2028	• Primar • Consiliul local	• 2 specialiști instruiți • Soluționarea eficientă a problemelor cadastrale	5/an	Buget local, parteneri de dezvoltare
4.1.6. Participarea la instruiți privind managementul situațiilor de criză	2024-2028	• Primar • Consiliul local	• 2 specialiști instruiți • Acționarea eficientă în caz de criză	5/an	Buget local, parteneri de dezvoltare
Obiectiv specific 4.2. Optimizarea condițiilor de lucru în primărie și facilitarea accesului persoanelor cu nevoi speciale					
4.2.1. Proiect: Construirea unui spațiu pentru oficierea căsătoriilor și alte activități	2025-2026	• Primar • Consiliul local	• 1 spațiu construit	400	Buget local
4.2.2. Proiect: Crearea unui ghișeu unic la primărie	2024-2025	• Primar • Consiliul local	• 1 ghișeu unic creat	300	Buget local
Obiectiv specific 4.3. Asigurarea transparenței activității APL					

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
4.3.1. Întreținerea și amenajarea panourilor de informare publică în locurile aglomerate	2024-2028	• Primar • Consiliul local	• 4 panouri întreținute/instalate	20	Buget local
4.3.2. Organizarea audierilor publice a proiectelor de decizie importante	anual	• Primar • Consiliul local	• Cel puțin 2 audieri publice organizate anual • Peste 200 participanți	0	-
4.3.3. Dotarea sălii de ședințe cu echipament de transmitere a ședințelor consiliului local online	2024-2025	• Primar	• 1 set de echipament instalat și funcțional	5	Buget local
4.3.4. Difuzarea ședințelor consiliului local online	permanent	• Primar • Consiliul local	• Cel puțin 4 ședințe ale CL transmise online pe an	0	-
4.3.5. Organizarea anuală a dării de seamă a primarului privind activitatea în anul precedent	anual	• Primar	• 1 raport elaborat • 1 adunare organizată	0	-
4.3.6. Introducerea practicii dării de seamă ale consilierilor în mahalalele în care locuiesc sau de care sunt responsabili.	anual	• Consilieri locali	• 6 adunări de cartier organizate	0	-
Obiectiv specific 4.4. Îmbunătățirea spiritului asociativ și civic în rândul populației comunei și dezvoltarea parteneriatelor cu diaspora și cu alte comunități					
4.4.1. Dezvoltarea parteneriatelor APL-ONG-cetățeni – agenți economici în rezolvarea problemelor locale	Anual	• Primar • Consiliul local	• 4 întruniri organizate • Cel puțin 3 probleme comunitare rezolvate timp de un an	3 anual	Buget local
4.4.2. Asigurarea condițiilor pentru crearea și bună activitate a Asociației de Băștinași	Anual	• Primar • Consiliul local	• 1 președinte identificat și instruit	0	-
4.4.3. Întreținerea paginii Asociației pe Facebook	Permanent	• Președinte AdB	• Pagină AdB întreținută	0	-
4.4.4. Organizarea „Zilei Diasporei”	Anual	• Primar	• 1 eveniment organizat anual	0	-

Activități	Perioada	Persoana/e responsabilă/e	Indicatori de performanță	Cost estimat, mii lei	Potențiale surse de finanțare
		• Consiliul local			
4.4.5. Implicarea cetățenilor în elaborarea politicilor publice	Anual	• Primar • Consiliul local	• 1 politică publică elaborată cu implicarea cetățenilor	0	-
4.4.6. Dezvoltarea parteneriatului între APL și APL din România	Anual	• Primar • Consiliul local	• Cel puțin o înfrățire încheiată	5 anual	Buget local
4.4.7. Organizarea vizitelor de studiu și schimbului de experiență în managementul public	Anual	• Primar • Consiliul local	• Cel puțin 2 vizite organizate	20 anual	Buget local
4.4.8. Stabilirea relațiilor de colaborare / parteneriatelor regionale și transfrontaliere, înfrățire cu alte localități	2024-2028	• Primar • Consiliul local	• Cel puțin 2 parteneriate încheiate • Cel puțin 2 înfrățiri încheiate	50	Buget local

4.4 Asigurare cu resurse

Resursele necesare pentru implementarea Strategiei sunt estimate la cca 42 mln. lei, ceea ce cu mult depășește posibilitățile financiare ale comunității, fiind necesar un efort considerabil al APL, instituțiilor publice, agenților economici în atragerea de fonduri pentru dezvoltarea sustenabilă a comunității.

Gradul de asigurare cu astfel de resurse reprezintă unul din factorii principali ai succesului implementării prezentei Strategii. Descrierea surselor de finanțare prezentate în continuare este realizată având în vedere programele de finanțare anuale desfășurate diferiți finanțatori. Finanțările se acordă în baza proiectelor înaintate de structuri și organizații și în cazul când sunt anunțate deschiderea programele de finanțare. Urmează ca în cazul lansării unui program de finanțare de către un finanțator, responsabilii pentru implementarea acțiunilor să elaboreze proiecte și să le înainteze către finanțare la donatorii respectivi. De asemenea, organizațiile finanțatoare prezentate mai jos reprezintă principalii donatori care activează de mai mult timp în republică.

În acest compartiment nu au fost incluse programele de finanțare care pot apărea instantaneu pe parcursul perioadei de implementare a Strategiei:

1. Sursele bugetului local pentru diferite acțiuni de menire culturală, educație, infrastructură, protecția mediului, salubritate, dezvoltare urbană, etc. Totuși, sursele bugetului local sunt insuficiente pentru realizarea investițiilor necesare, de aceea miza principală va fi legată diversificarea acestora.

2. Mijloacele bugetului de stat. Aceste surse vor fi obținute pentru realizarea activităților planificate conform prevederilor de dezvoltare a infrastructurii publice, serviciilor publice în diferite domenii, de susținere a IMM-urilor, care vor fi implementate la nivel local. Anual în Legea bugetului de stat este planificată finanțarea activităților de susținere a diferitor activități social-economice prin diferite programe de stat și fonduri, cum ar fi

- Fondul național de dezvoltare regională și locală: proiecte regionale și locale (Satul European, Satul European Expres)
- Fondul de Mediu
- Programul guvernamental DAR 1+3
- Fondurile pentru dezvoltarea IMM-urilor de la Organizația de Dezvoltare Antreprenoriatului
- Fondul național de dezvoltare a agriculturii și mediului rural, măsurile legate de dezvoltarea APL din spațiul rural
- Fondul Rutier
- Fondul de Eficiență Energetică

3. Granturi, donații, împrumuturi ale organizațiilor donatoare care activează în Republica Moldova sau la care este eligibilă Republica Moldova:

- Uniunea Europeană (prin diferite programe și proiecte transfrontaliere sau transnaționale)
- PNUD Moldova
- IFAD
- Fondul Global de Mediu (GEF)
- Ambasada Suediei la Chișinău
- Solidarity Fund PL
- Departamentul Românilor de Pretutindeni
- Ambasada Japoniei și fondul Kuasanone
- Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ Moldova)
- Agenția de Dezvoltare Internațională a SUA (USAID Moldova)

- Agenția Austriacă de Dezvoltare
- Banca Mondială
- Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

Acești donatori, dar și alții oferă în bază de competiție (granturi) sau în bază de împrumuturi contractate de Republica Moldova și la care sunt eligibile diferite entități și autorități publice, agenți economici sau ONG-uri.

4. Mijloacele agenților economici. Finanțarea acțiunilor planificate în Strategie din contul mijloacelor agenților economici se va realiza prin: (i) investiții directe în extinderea sau lansarea de noi afaceri; (ii) achitarea serviciilor de elaborarea a studiilor de piață, planurilor de afaceri, identificarea și stabilirea partenerilor; (iii) contractarea serviciilor de consultanță de la companiile prestatoare de servicii; (iv) achitarea taxelor pentru participare în cadrul programelor de training, etc.

4.5 Planul și cadrul de monitorizare și evaluare

Cadrul de monitorizare și evaluarea descrie subiecții implicați în procesul de monitorizare și evaluare și rolurile acestora, nivelele de monitorizare și evaluare, cât și sistemul de indicatori pentru fiecare nivel care măsoară progresul (performanțele), rezultatul (efectele și impactul intervențiilor).

Implementarea Strategiei de Dezvoltare Sustenabilă a comunei Lingura este un proces participativ și necesită un efort conjugat din partea APL, a societății civile sau a locuitorilor precum și a sectorului privat din localitate.

În procesul realizării Strategiei vor fi implicați mai mulți actori, fiecare având un rol determinat:

1. Administrația publică locală (Consiliul Local, Primarul, Primăria);
2. Locuitorii comunei;
3. Societatea civilă;
4. Agenții economici;
5. Structuri externe (Consiliul raional, Guvernul, localități înfrățite, organizațiile internaționale).

Implementarea Strategiei de Dezvoltare Sustenabilă poate fi divizată convențional în 4 etape în funcție de procese și factorii implicați:

- **Aprobarea SDS.** În cadrul acestei etape, Strategia de dezvoltare va fi supusă dezbaterilor în cadrul Audierilor publice organizate de către primărie. În urma consultărilor publice și ajustării prin integrarea propunerilor și recomandărilor făcute, Strategia va fi înaintată Consiliului oră spre aprobare. După aprobarea strategiei, Primăria va coordona elaborarea planurilor de acțiuni trimestriale sau anuale (după caz și în funcție de resursele disponibile) privind realizarea strategiei în conformitate cu Planul Strategic de Acțiuni.
- **Implementarea SDS** se va efectua prin realizarea acțiunilor și proiectelor concrete derivate din planul de acțiuni al Strategiei. Pentru fiecare acțiune sau proiect în planul de acțiuni este indicată perioada de desfășurare (durata), responsabilii și partenerii care vor realiza proiectul. De asemenea, vor fi identificate și asigurate sursele de finanțare a proiectelor propuse spre implementare.
- **Monitorizarea SDS** În perioada de implementare, responsabilii de realizarea planului de acțiuni vor raporta îndeplinirea activităților, proiectelor și atingerea obiectivelor specifice. Monitorizarea proiectelor, acțiunilor și strategiilor se va efectua prin intermediul indicatorilor de implementare stabiliți (care sunt după caz indicatori de produs și de rezultat). În cazul în care

se vor identifica devieri de la Planul Strategic de acțiuni vor fi inițiate măsuri de corectare sau ajustare a acestui plan.

- **Evaluarea și actualizarea SDS.** La inițiativa CIS vor fi derulate procese de evaluare a strategiei pentru a estima progresul în atingerea obiectivelor și necesitatea actualizării documentului pentru a corecta intervenții sau integra noi priorități.

Procesul de monitorizare a strategiei presupune o serie de activități menite să urmărească progresul implementării Strategiei.

Monitorizarea implementării strategiei se va efectua de **Comisia pentru Implementarea Strategiei** (în continuare CIS).

CIS va fi creată prin Decizia Consiliului Local cu statut de Comisie obștească pe lângă Consiliul Local și Primărie, în componența căreia va fi asigurată reprezentarea tuturor factorilor implicați în dezvoltare:

- Consiliul Local (președinții comisiilor consultative de specialitate sau consilieri locali)
- Reprezentanți Primărie (Primarul, 2 – 3 specialiști)
- Comunitatea oamenilor de afaceri
- Instituții educaționale (directori instituții de învățământ)
- Organizații non-guvernamentale (reprezentanți ai ONG-urilor ce activează în domeniul protecției mediului, social, apărarea drepturilor omului și de tineret, etc.)
- Cetățeni. (grupul va fi reprezentativ și va include tineri, persoane dezavantajate, număr proporțional de femei și bărbați, reprezentanți ai diverse grupuri sociale sau etnice).

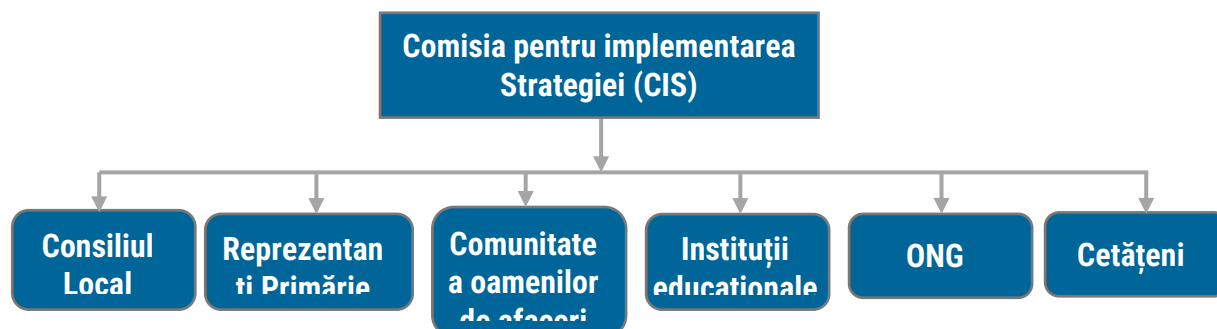

Figura 6. Structura cadrului instituțional de monitorizare și implementare a Strategiei de SDS a comunei Lingura

Responsabilitățile de bază ale CIS pentru implementarea strategiei constau în:

- Planificarea acțiunilor;
- Elaborarea și promovarea adoptării deciziilor privind acțiunile de implementare;
- Coordonarea activităților de implementare a acțiunilor și proiectelor de dezvoltare;
- Coordonarea activităților de atragere a surselor financiare alternative în scopul realizării problemelor identificate;
- Monitorizarea implementării planului de acțiuni;
- Elaborarea rapoartelor și prezentarea lor către Consiliul Local;
- Acordarea asistenței tehnice și consultative în toate domeniile;
- Elaborarea și dezbaterile proiectelor prioritare de dezvoltare;
- Analiza deciziilor privind diverse probleme ale comunității;
- Elaborarea și inițierea modificărilor în strategie;
- Elaborarea studiilor și proiectelor de dezvoltare, etc.

CIS își va desfășura activitatea în ședințe care se vor desfășura cel puțin o dată la 6 luni.

Un rol important în procesul de implementare a strategiei îl are Consiliul Local, care se va ocupa nemijlocit de monitorizarea și evaluarea procesului de implementare a Planului de acțiuni. Competențele Consiliului Local se vor axa pe:

- Coordonarea activităților de antrenare a populației în acțiunile de realizare a proiectelor
- Promovarea dialogului permanent cu locuitorii, asigurarea transparenței în activitatea APL
- Încurajarea voluntarilor în diverse activități publice
- Stimularea și coordonarea conlucrării actorilor comunității în realizarea obiectivelor comune ale Strategiei
- Parteneriatul cu APL, ONG, agenții economici în cea ce privește implementarea, monitorizarea și evaluarea Planului de acțiuni a Strategiei.

Procesele de monitorizate vor urmări în mod prioritar următoarele aspecte:

1. Activitățile: modul în care au fost îndeplinite acțiunile și proiectele incluse în planul de acțiuni în conformitate cu obiectivele setate;	2. Resursele investite: umane, materiale, financiare, informaționale, de timp etc.;	3. Perioadă/timp: au fost sau nu realizate acțiunile în perioada indicată

Pentru realizarea monitorizării CIS va utiliza un set de indicatori pentru care trebuie colectate date pe parcursul și în urma implementării.

Indicatorii sunt variabile cantitative sau calitative care furnizează mijloace simple și de încredere pentru măsurarea rezultatelor și pentru a reflecta schimbarea survenită în urma implementării strategiei. Distincția dintre aceste două tipuri de indicatori este de ordin valoric: cei cantitativi sunt exprimați în termeni numerici și procentuali, iar indicatorii calitativi pot măsura percepția, satisfacția beneficiarilor.

În procesul de monitorizare vor fi prioritar utilizați indicatorii incluși în planul de acțiuni al Strategiei și după caz, va suplini această listă cu indicatori la nivel de impact, rezultat sau produs ,care vor fi colectați prin intermediul instrumentelor de monitorizare.

Printre instrumentele de monitorizare utilizate, cele mai accesibile pot fi:

- **Analiza documentară** – examinarea documentelor cum ar fi: rapoarte, procese verbale, înregistrări, baze de date administrative din cadrul APL, documente financiar contabile.
- **Sondaj** – aplicarea unui chestionar structurat cu un număr limitat de întrebări închise care se administrează unui grup restrâns (circa 50–75 persoane), fie sub format online, sub formă de interviu sau prin completarea în formă fizică de către beneficiari.
- **Interviuri** – aplicarea unui set de întrebări ce vizează obținerea răspunsurilor tehnice și a informațiilor de la indivizi și grupuri în vederea verificării ipotezelor sau pentru descrierea fenomenelor socio-umane. Interviurile au la bază o serie de întrebări adresate indivizilor din grupul țintă, selectați pentru cunoștințele lor și experiența într-un subiect de interes.
- **Focus grupuri** – aplicarea unui set de întrebări specifice grupurilor țintă (circa 8-12 participanți selectați după criterii similare) care sunt familiari cu problemele în discuție. Participanții ar putea fi beneficiari cât și echipa de implementare, Comitetul de Coordonare. Scopul poate fi inclusiv compararea perspectivelor beneficiarilor sau validarea unor ipoteze.
- **Observările la fața locului/vizite în teren** - tehnică de colectare și validare a informației prin intermediul observației la fața locului. Scopul vizitelor este de a documenta progresul

înregistrat în baza documentației de suport. Vizitele mai pot, însă, explora și alți parametri calitativi - cum ar fi angajamentul beneficiarilor în implementarea proiectelor.

Deși este recomandată diversificarea instrumentelor pentru colectarea datelor pentru a ne asigura de acuratețea datelor colectate (ex. validarea constatărilor în baza datelor calitative prin careva instrumente și date cantitative), Responsabilul de monitorizare desemnat de CIS va selecta metodele optime care pot fi administrate. Instrumentele de colectare de date vor fi structurate în așa mod încât să permită colectarea indicatorilor incluși în strategie. Tabelul de mai jos, reprezintă un model de foaie de monitorizare a planului de acțiuni.

Tabelul 14. Foaie de monitorizare a planului de acțiuni

Acțiuni, măsuri, proiecte (din planul de acțiuni)	Indicatori de implementare	Unitatea de măsură	Nivel de referință (2023)	Nivel-țintă final (2028)	Nivel înregistrat				
					2024	2025	2026	2027	2028
Direcție strategică 1. ...									
Obiectiv specific 1.1. ...									
1.1.1. ...									
Direcție strategică n. ...									
Obiectiv specific n.1. ...									
n.1.1. ...									

Pentru asigurarea eficienței a activităților de monitorizare și evaluare se recomandă crearea unei baze de date (cea mai simplă și accesibilă fiind Excel), care va asigura managementul calitativ al datelor și generarea ulterioară a diverse rapoarte. Rapoartele periodice sunt principalul produs al monitorizării și conțin descrieri ale etapei în care se află procesul de implementare a strategiei.

Raportarea implementării strategiei ca urmare a proceselor de monitorizare se va efectua prin elaborarea și prezentarea de către responsabilii de implementare a rapoartelor către CIS privind realizarea Planului de acțiuni și a obiectivelor specifice. Anual CIS va prezenta Consiliului local raportul de evaluare a implementării Strategiei.

Tabelul 15. Principalii indicatori ai raportului de verificare și revizuire

Obiect Monitorizare	Elaborator/ Destinatar	Raport	Descriere
Realizarea obiectivelor	CIS și Consiliul Local	Rapoarte semestriale/ anuale	Raport bazat pe analize, sondaje a locuitorilor pentru evaluarea impactului implementării strategiei
Realizarea acțiunilor, proiectelor	Responsabili de implementare	Raport semestrial sau după finisarea activității	Rapoarte prezentate de responsabilii de implementare privind îndeplinirea acțiunilor, proiectelor

Evaluarea ca proces reprezintă o analiză aprofundată menită să identifice, să cuantifice și să demonstreze prin dovezi realizările și schimbările generate, explicând principalele mecanisme care stau la baza acestor rezultate. Evaluarea implementării strategiei se va efectua de Comisia pentru Implementarea Strategiei.

Evaluarea în cazul SDS ne informează în ce măsură obiectivele au fost atinse, cât de eficient a fost procesul, cât de relevante au fost activitățile, cât de durabile sunt rezultatele.

Evaluarea implementării Strategiei se poate efectua atât pe parcursul implementării (la mijloc de termen) cât și la finalul implementării strategiei, ca un exercițiu sumativ care va genera concluzii și recomandări pentru perioada următoare și se va efectua prin analiza indicatorilor de dezvoltare.

Evaluarea va avea în primul rând la bază toată informația colectată în urma exercițiilor de monitorizare (rapoartele periodice, date administrative și informații statistice după caz).

Nivelul de realizare a unei acțiuni/măsurii/proiect poate fi analizat din 2 puncte de vedere:

- I. Gradul de realizare al indicatorilor acțiunilor planificate apreciat prin criteriile: **Nerealizată, Inițiată, Realizată parțial, Realizată;**

Acțiune	Situație posibilă	Concluzie/calificativ privind realizarea acțiunilor
Acțiuni cu sau fără indicatori	Dacă acțiunea are un caracter permanent și nu există niciun indicator cantitativ realizat	Nerealizată (0%)
	Dacă acțiunea are un caracter singular a fost inițiată, dar toți indicatorii cantitativi au fost realizați în proporție de 1-30%	Inițiată (1-30%)
	Dacă acțiunea are un caracter singular și toți indicatorii cantitativi au fost realizați în proporție de 31-80%	Acțiune realizată parțial (31-80%)
	Dacă acțiunea are un caracter singular și toți indicatorii cantitativi au fost realizați în proporție de 81-100%	Realizată (81-100%)

* pentru vizibilitate poate fi aplicată cromatică de culori specifice pentru fiecare indicator.

- II. Respectarea termenului de realizare a acțiunilor apreciat prin criteriile: **Termen respectat, Termen Depășit, În desfășurare**. Totodată, pentru acțiunile care nu țin de competența autorităților locale sau nu mai sunt relevante pentru implementare au fost apreciate cu termen **"Irelevant"**.

Tipologia termenelor de realizare a Acțiunilor stabilite în Plan	Situații posibile	Concluzie/calificativ privind respectarea termenului
Acțiuni cu sau fără indicatori	Dacă termenul a fost respectat	Respectat
	Dacă termenul este permanent	În desfășurare
	Dacă termenul a fost depășit sau acțiunea nu a fost realizată	Depășit
	Dacă acțiunea este irelevantă	Irelevant

* pentru vizibilitate a fost aplicată cromatică de culori specifice pentru fiecare indicator.

Pentru generalizarea rezultatelor monitorizării și elaborarea raportului de evaluare, se recomandă utilizarea modelului de tabel prezentat mai jos:

Tabelul 16. Tabel pentru raportul de evaluare

Acțiuni, măsuri, proiecte	Perioada de implementare planificată	Grad de realizare	Termen	Descrierea realizărilor / cauze nerealizării / alte comentarii
Direcție strategică 1. ...				
Obiectiv specific 1.1. ...				
1.1.1.		Nerealizat	Depășit	
1.1.2.		Realizat	Respectat	
Direcție strategică n. ...				
Obiectiv specific n.1. ...				
n.1.1.		Inițiat	Depășit	
n.1.2.		Realizat parțial	În desfășurare	

Evaluarea va fi suplinită prin informații și date colectate prin intermediul unor instrumente suplimentare, cum ar fi: chestionare (pentru a colecta informații de natură calitativă) referitoare la opinia cetățenilor, sau interviuri/ focus grupuri/ateliere și consultări pentru a explora anumite fenomene/impedimente sau situații corelate cu implementarea strategiei.

Selectarea instrumentelor care urmează a fi utilizate în procesul de evaluare depinde de disponibilitatea resurselor care pot fi alocate acestui exercițiu și anvergura evaluării. Rezultatele evaluării vor fi integrate în cadrul unui raport prezentat și discutat în cadrul CIS. Cuprinsul raportului de evaluare este prezentat în tabelul de mai jos:

Tabelul 17. Structura model al raportului de monitorizare și evaluare

Capitol/secțiune	Puncte-cheie
Prefață	Ce reprezintă documentul. Contextul și perioada în care a avut loc evaluarea. Data la care a fost întocmit raportul de evaluare Autorii raportului
Rezumat	Rezumatul raportului de evaluare, prezentat astfel încât să constituie o secțiune generală (adică să conțină toate informațiile-cheie, fără trimiteri la corpul principal al raportului).
Context	Contextul strategiei de dezvoltare locală (când a fost elaborată, obiectivele principale, perioada de timp acoperită, buget total, alte informații relevante). Alte informații relevante pentru înțelegerea contextului local.
Scopul și obiectivele evaluării	Scopul evaluării: de ce a fost realizată, cum va fi folosită. Obiectivele evaluării.
Metodologia de evaluare	Descrierea metodelor și tehnicilor de evaluare folosite și justificarea acestora, în corelație cu fiecare întrebare privind evaluarea. Descrierea elementelor-cheie ale evaluării – întrebările specifice și comune privind evaluarea, criteriile de evaluare, indicatori. Sursa datelor (primare și secundare), tehnici pentru colectarea datelor (chestionare, interviuri, focus grupuri, studii de caz etc.; dimensiunea și criteriile de selecție pentru eșantionare). Descrierea principalelor limite și constrângeri întâmpinate și a măsurilor adoptate pentru a le compensa.

Capitol/secțiune	Puncte-cheie
Constatări privind implementarea SDS	• Măsurile concrete care au fost întreprinse de autoritățile responsabile, pentru implementarea acțiunilor planificate în SDS. • Resursele alocate pentru implementarea acțiunilor planificate. • Rezultatele obținute în urma implementării acțiunilor. • Beneficiile pentru grupurile țintă. • Problemele care au intervenit și au influențat obținerea rezultatelor scontate.
Concluzii, recomandări și lecții învățate	• Prezentarea sintetică a concluziilor generale ale evaluării. • Prezentarea recomandărilor aferente fiecărei întrebări privind evaluarea și a recomandărilor generale (cu excepția întrebărilor de evaluare pentru care nu au fost formulate recomandări specifice). • Prezentarea lecțiilor învățate, cu aplicabilitate în viitor.

Actualizarea Strategiei poate fi realizată la inițiativa CIS în câteva situații cum ar fi :

- i. Ca urmare a recomandărilor și rezultatele proceselor de evaluare, în special când rapoartele indică abateri de la planul de acțiuni sau progres slab în implementarea planului de acțiuni;
- ii. În momentul expirării perioadei de implementare a Strategiei;
- iii. În cazul apariției unei necesități la nivel de localitate sau a unor noi priorități transpuse în strategiile naționale care necesită a fi integrate și reflectate în Strategie .

Procesul de actualizarea este recomandat să cuprindă inclusiv profilul localității, în special, actualizarea principalilor indicatori socio-economici pentru a valida concluziile.

În urma procesului de actualizare documentul va parcurge același exercițiu participativ pentru planificare strategică și consultări publice înainte de a fi propus Consiliului pentru aprobare.

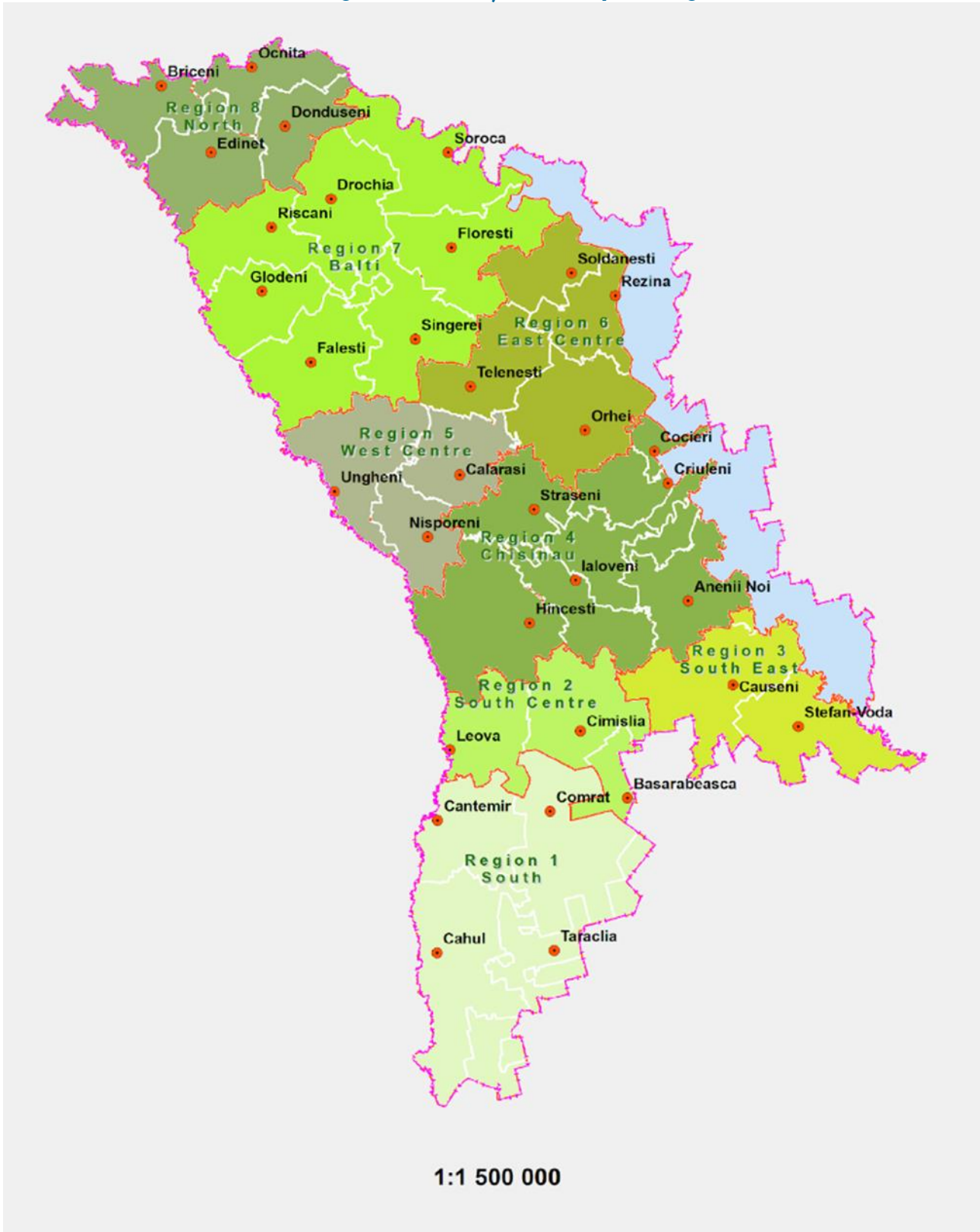
Riscuri și Impedimente de Implementare

Realizarea efectivă a acțiunilor propuse în Strategia de dezvoltare poate fi împiedicată de prezența anumitor riscuri și impedimente de implementare. Riscurile și impedimentele aferente implementării strategiei de dezvoltare pot fi divizate în două categorii: interne și externe.

Tabelul 18. Riscuri și Impedimente de Implementare

DOMENIU	DESCRIERE
Riscuri și impedimente interne	
Managementul implementării strategiei	Confruntări de interese privind implementarea strategiei Prevalarea intereselor personale Resurse financiare limitate Lipsa capacităților de atragere a investițiilor
Parteneriat	Neconlucrarea autorităților publice locale cu sectorul de afaceri și Comunitatea Indiferența și neimplicarea populației în susținerea activităților Lipsa de experiență a structurilor societății civile și neimplicarea lor Neimplicarea partenerilor internaționali
Dezvoltarea economică	Lipsa interesului din partea comunității de afaceri în dezvoltarea bazei economice locale
Social	Resurse limitate pentru acordarea asistenței sociale Pauperizarea continuă a populației Emigrarea forței de muncă
Mediu	Populație neconștientizată privind efectele poluarea mediului
Riscuri și impedimente externe	
Cadrul politico-juridic	Instabilitatea cursului politic Contradicția și instabilitatea legislației în vigoare
Relații parteneri externi	Lipsa conlucrării cu autoritățile publice raionale și centrale Neimplicarea partenerilor internaționali
Starea economiei	Potențial investițional redus Inaccesibilitatea piețelor de desfacere de peste hotare Infrastructură de afaceri nedezvoltată Risc de țară.

Anexa 1. Harta zonelor de management ale deșeurilor în profil regional

Anexa 2. Resurse, linkuri utile

Resurse și link-uri utile

- Lista ONG-urilor verzi din Moldova <https://www.greenngosofmoldova.org/ro/ong-uri/>
- Harta punctelor de colectare a deșeurilor electronice: <https://e-circular.org/harta-puncte-colectare/>

Cadrul juridic care reglementează domeniul managementului deșeurilor include:

- 1) Legea nr. 1515-XII din 16 iunie 1993 privind protecția mediului înconjurător;
- 2) Legea nr. 851-XIII din 29 mai 1996 privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător;
- 3) Legea nr. 1102-XIII din 6 februarie 1997 cu privire la resursele naturale;
- 4) Legea nr. 1540-XIII din 25 februarie 1998 privind plata pentru poluarea mediului;
- 5) Legea nr. 1347-XIII din 9 octombrie 1997 privind deșeurile de producție și menajere;
- 6) Legea nr. 1236-XIII din 3 iulie 1997 cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive;
- 7) Legea nr. 40-XV din 19 februarie 2004 pentru ratificarea Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenti;
- 8) Hotărârea Guvernului nr. 1296 din 20 noiembrie 2008, „Cu privire la modalitatea de percepere a plăților ecologice pentru importul mărfurilor care, în procesul utilizării, cauzează poluarea mediului și pentru ambalajul mărfurilor de import din plastic și/sau „tetra-pack”;
- 9) prevederile Convenției de la Basel privind controlul transportului peste frontiere al deșeurilor periculoase și eliminarea acestora la nivel național au fost transpuse prin Hotărârea Guvernului Republica Moldova nr. 637 din 27 mai 2003, care a aprobat Regulamentul privind controlul transportării transfrontaliere a deșeurilor și eliminării acestora, care stabilește mecanismul de implementare a prevederilor Convenției Basel, menit să asigure respectarea prescripțiilor privind securitatea ecologică în cadrul exportului, tranzitării și eliminării deșeurilor;
- 10) prevederile Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenti la nivel național au fost parțial reflectate în Hotărârea Guvernului nr. 1155 din 20 octombrie 2004, care a aprobat Strategia Națională cu privire la reducerea și eliminarea poluanților organici persistenti și Planul Național de implementare a Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenti, fiind distruse circa o treime din stocurile de pesticide contaminate cu poluanți organici persistenti (1293 tone) și eliminate 18660 unități de condensatoare electrice vechi ce conțineau bifenili policlorurați cu o greutate totală de 934 tone. Problema reducerii poluanților organici persistenti care se formează ca produse secundare în urma activităților nepremeditate ale industriei (PCDD – dibenzo-p-dioxine policlorurate, PCDF – dibenzofurani policlorurați, HCB – hexaclorbenzen și PCB – bifenili policlorurați) necesită o rezolvare prioritară în perioada 2010-2015.

Pentru susținerea proiectelor și inițiativelor de mediu și dezvoltare sustenabilă, stabilite în Strategie, în Republica Moldova activează mai multe asociații obștești care pot să ofere expertiza și asistența necesară, după cum urmează:

- AO EcoVisio <https://ecovisio.org/>
- A.O. Centrul de instruire și consultanță "E-CIRCULAR" <https://e-circular.org/>
- Asociația Jurnaliștilor de Mediu și Turism Ecologic din Moldova <https://ecopresa.md/>
- Alianța pentru Eficiență Energetică și Regenerabile <https://aeer.md/>

Anexa 3. Fișe de proiecte

Fișa de proiect 1.

Titlul proiectului:	
Obiectiv:	
Localizare:	
Succintă descriere proiect:	
Activități cheie:	1.
Rezultate așteptate:	
Statutul proiectului:	
Responsabil și parteneri de implementare:	
Durată estimativă:	
Costuri estimative:	
Potențiale surse de cofinanțare:	

Fișa de proiect 2.

Titlul proiectului:	
Obiectiv:	
Localizare:	
Succintă descriere proiect:	
Activități cheie:	1.
Rezultate așteptate:	
Statutul proiectului:	
Responsabil și parteneri de implementare:	
Durată estimativă:	
Costuri estimative:	
Potențiale surse de cofinanțare:	

Fișa de proiect 3.

Titlul proiectului:	
Obiectiv:	
Localizare:	
Succintă descriere proiect:	
Activități cheie:	1.
Rezultate așteptate:	
Statutul proiectului:	
Responsabil și parteneri de implementare:	
Durată estimativă:	
Costuri estimative:	
Potențiale surse de cofinanțare:	

Fișa de proiect 4.

Titlul proiectului:	
Obiectiv:	
Localizare:	
Succintă descriere proiect:	
Activități cheie:	1.
Rezultate așteptate:	
Statutul proiectului:	
Responsabil și parteneri de implementare:	
Durată estimativă:	
Costuri estimative:	
Potențiale surse de cofinanțare:	

Fișa de proiect 5.

Titlul proiectului:	
Obiectiv:	
Localizare:	
Succintă descriere proiect:	
Activități cheie:	1.
Rezultate așteptate:	
Statutul proiectului:	
Responsabil și parteneri de implementare:	
Durată estimativă:	
Costuri estimative:	
Potențiale surse de cofinanțare:	

